

Český slovo

PREZIDENT REPUBLIKY VÁCLAV HAVEL VE FEDERÁLNÍM SHROMÁŽDĚNÍ

Existence státu ohrožena

Pane předsedo, vážené Federální shromáždění, dámy a pánové, předstupuji-li před vás neohlášen předem a zavčas, pak jen a jen proto, že si uvědomuji vážnost této chvíle a hloubku odpovědnosti, která na vás spočívá. Dospěl jsem totiž k názoru, že naše mladá demokracie a sama existence našeho státu začínají být ohroženy a naše nedávno nabytá nezávislost a svoboda podstupují svou zatím nejtěžší zkoušku. Náš stát není tentokrát ohrožen zvenčí jako už tolikrát v minulosti, ale zevnitř. Ohrožujeme ho sami svou malou politickou kulturou, nedostatkem demokratického vědomí a vzájemného porozumění, ohrožuje ho vlastní nezkušenost i naše špatné vlastnosti. Za tuto tribunu mne tedy přivádí, jak patrně, starost o budoucnost naší země a závazek, vyplývající ze slibu, který jsem složil do vašich rukou.

Všichni zajisté víte, o čem mluvím. Stojíte před úkolem projednat ústavní zákon, který nově vymezuje pravomoci našich dvou republik a federace, respektive jejich výkonné moci. Nevím, zda a v jaké podobě tento zákon přijmete. Ať ale tomu bude jakkoli, jedno je zřejmé. Totiž to, že jako nejvyšší zákonodárný sbor našeho federativního státu, vzešlý ze svobodných voleb a reprezentující tudíž všechny naše občany, máte nezadatelné právo rozhodnout se svobodně, to znamená v souladu se svým svědomím a s vůlí svých voličů. Dále je jasné, že ať se rozhodnete jakkoli, vaše rozhodnutí bude závažné pro všechny orgány, instituce i občany této země. V tom tedy problém není. Problém je v něčem jiném. Je v tom, že někteří slovenští politici, především však sám předseda slovenské vlády dali v minulých dnech zřetelně najevo, že nepřijmete-li zmíněný zákon v tom znění, v jakém vám ho předložila SNR, hrozí nebezpečí, že SNR vyhlásí nadřazenost svých zákonů nad zákony FS.

Není mým dnešním úkolem analyzovat důvody takového postoje a tento postoj politicky hodnotit. Mým úkolem a mou povinností je zamyslet se nad důsledky, které by takový vývoj měl a nad možnostmi, jak těmto neblahým důsledkům zabránit nebo jak jim čelit. Co by to tedy znamenalo, kdyby ta či ona národní rada vyhlásila takovou svrchovanost svých zákonů? Především by to bylo jasné porušení dosud platné ústavy. Takovým porušením by se definitivně prolomil tenký led naší dnešní ústavnosti a náš stát by se tím nutně propadl do prostoru úplného právního chaosu. Vy, jako nejvyšší a plně legitimní orgán naší federace, já, jako její vámi zvolený prezident a federální vláda, která dostala vaši důvěru, bychom museli prohlásit za protiústavní stanovisko nejvyššího a rovněž plně legitimního orgánu jedné z republik.

Zároveň by však byla zásadním způsobem zpochybněna nejen naše pravomoc, ale samy důvody k existenci naší funkce. Tato konfrontační situace by znamenala faktický rozpad dnešního státoprávního uspořádání naší republiky a ve svých důsledcích by byla začátkem rozpadu Československa jako státu. Co by takový rozpad přinesl občanům, jejichž zájmy jsme všichni slibovali hájit, je zřejmé. Za prvé: náš stát

jako subjekt mezinárodního práva a světovým společenstvím uznáný výsledek 1. světové války by přestal existovat. Zhroutilo by se jeho mezinárodní uznání a tím i všechny záruky nedotknutelnosti jeho hranic, zhroutily by se stovky mezinárodních smluv, které ho propojují s ostatním světem, rozpadly by se

jeho diplomatické styky s ostatními zeměmi a vyvstala by nesmírně komplikovaná otázka jeho nástupnických anebo abych tak řekl dědičných práv.

Jakou asi naději na přežití by měly dva nově vzniklé, v systému mezinárodních nezakotvené, ekonomicky

(Dokončení na straně 4)

VZNIK, PRŮBĚH A KONEC KRIZE

Popsat soustavně, objektivně a fakticky podložené hlubokou krizi, která dvacet dní — od konce listopadu do 10. prosince otřásala Českou a Slovenskou federativní republikou, je technicky nemožné. Chybí nám k tomu úplný podkladový materiál. Některé dohody, které měly zůstat tajné, byly prozrazeny, na druhé straně závažný projev českého ministerského předsedy Pitharta v rozhla-

se či televizi byl v novinách dost zamlčen.

Jistě je vznik kritické situace. Při zpracovávání rozpočtů se narazilo na problém, které položky patří do zdrojů federace a které do zdrojů republik. Slovensko žádalo, aby se příjmy z ropovodu a z plynovodu započítávaly do slovenského rozpočtu. S tím nesouhlasil český ministr financí a rovněž nesouhlasil federální ministr financí Klaus.

V Židlochovicích u Brna se 28. listopadu sešli federální ministr hospodářství Vladimír Dlouhý s českým a slovenským ministrem, u plynovodu se nedošlo k dohodě a u ropovodu se rovněž dohoda nedala čekat. K tomu ministr Dlouhý vyhlásil: k ekonomickým záležitostem, které si musí federace podržet a spravovat, patří obchodování a zásobování strategických surovin, což jsou plynovody a ropovody. Existuje hranice, za kterou nelze ustoupit, protože by to ohrozilo fungování federace. Postup slovenské vlády pod vedením pana Mečiara „ve mne vyvolává obavy, že slovenská reprezentace už docela vědomě tuto hranici překračuje. Je to nebezpečné, neodpovědné v době, kdy potřebujeme především klid, rozvahu, kdy jdeme do velmi těžkých ekonomických časů... Myslím, že je na čase se bavit o politické odpovědnosti některých představitelů slovenské reprezentace.

Téhož dne ministři financí našli řešení. Upustili od územního principu a dohodli se, že celostátní výnosy daní se budou dělit procentuálně podle ekonomické síly republiky. Určitý podíl byl přičten federálnímu rozpočtu, určitý do českého a určitý podíl do slovenského rozpočtu.

Ministerský předseda Mečiar dal souhlas k řešení s podmínkou, že platí na rok 1991. Pro rozpočet na rok 1992 si vyhradil právo navrhnout jiné řešení. K prohlášení ministra Dlouhého řekl, že bylo velmi nešťastné, protože mu chyběla věcnost.

Dne 30. listopadu byl prezident Havel v Bratislavě a premiér Vladimír Mečiar pro něj uspořádal oběd, k němuž byli přizváni i český ministerský předseda Pithart a za federálního premiéra Čalfu, který byl v Německu, ministr vnitra Ján Langoš. Prezident řekl, že atmosféra pracovního oběda byla velmi přátelská a konkrétní. Pokud se týče plynovodu a ropovodu, shodli se, aby se to přesunulo na praktická jednání o tom, co je nejproduktivnější pro všechny občany federativní republiky, aby se to nadále vnímalo jako věc odborná, technická.

Na tiskové konferenci Občanského fóra vzal ministr financí Klaus v ochranu ministra Dlouhého, jehož představitelé Veřejnosti proti násilí obvinili, že porušil základní principy koaličního partnerské spolupráce. Klaus řekl, že Dlouhý byl informován o řešení státního rozpočtu a v tom smyslu v Židlochovicích vystupoval. „Nejsem si jist, že i slovenská strana byla takovým způsobem informována a že tam dokonce neprosazovala jiný názor.“

K problému plynovodu a ropovodu řekl 1. prosince premiér Pithart: „Česká strana nic nenamítá proti tomu, aby se zisky dělily podle toho, jaký podíl linie, zařízení a personálu je na území té které republiky. A protože větší díl je na Slovensku, ať tedy mají spravedlivě větší zisky. Ale budeme trvat na tom, že linky bude

Pokračování na str. 2

Požehnané vánoce a šťastný Nový rok

Foto: Květa Venušová

Do jesliček, symbolu vánoc, vkládali lidoví umělci svou zručnost, aby na scéně z Betlému projevíli někdy méně umně, jindy dovedněji, svou vroucí lásku k narození malého Jezulátka. Nejlepším skvostům tohoto řezbářského umění poskytl letos do konce roku pohostinství výstavní síň Pražského hradu, ale přidávají se k ní i obchody v

mnoha městech a vyzdobují „betlémy“ své výkladní skříně. Vrací se k nám vánoční poezie. Některým z nás, kteří žijeme v zemích, kde jesličky znají a mají, se necítíme ochuzeni. Ale jsou státy bez jesliček. Tu nezbyvá než sáhnout do paměti a v mysli si vybavit, jak šťastné chvíle jsme jako pěti nebo sedmiletí prožili u jesliček. Vzpomínáte?

Čs. jednotka v Saudské Arábii

Do Saudské Arábie odletěl 11. prosince štáb čs. vojenské protichemické jednotky, která má za úkol v případě války v Perském zálivu čelit chemickým útokům z Iráku. Jednotka čítá 169 příslušníků a její členové, důstojníci, praporčíci i prostí vojáci, se přihlásili ke službě dobrovolně. Převahu jednotky i s automobilovým parkem a technikou obstarávají americká obří letadla C-5 Galaxy. Už první Galaxy byla naložena 70 tunami materiálu a vojenské techniky. Transport celkem zajistí 13 letů strojů Galaxy. Čs. protichemická jednotka je dislokována na 450 km od města Riadu. Za mírové situace nebude jednotka nečinná, neboť byla požádána, aby školila ve svém oboru příslušníky saudsko-arabské armády

a seznamovala civilní obyvatelstvo s ochranou proti zbraním hromadného ničení.

Jednotka i s výzbrojí má být v Saudské Arábii do konce týdne, 14. prosince. Odjížděla ve výborné náladě, k čemuž nemalou měrou přispěl i prezident Václav Havel. Hned po skončení projevu ve Federálním shromáždění 10. prosince odjel v průvodu ministra obrany Luboše Dobrovského do města Slaného a vykonal tam přehlídku protichemické jednotky. Její příslušníky pozdravil a potom s nimi pobesedoval. Dal si vysvětlit výcvik jednotky, který byl zejména v minulých třech týdnech velmi tuhý, a dal se informovat o technice. Vojáci se cítili prezidentovou návštěvou a jeho zájmem poctěni. Tím spíš, že

byla jakousi tečkou za dlouhým dvouměsíčním čekáním na rozkaz k odletu. Teď už jsou všichni v Saudské Arábii. Velitel jednotky, plukovník Ján Valo, je přesvědčen, že protichemický útvar je profesionálně na výši a dokonale připraven splnit své poslání.

Technickou stránku přeletů mají na starosti vojáci amerického letectva. 11. prosince se uskutečnily tři přelety se 49 osobami a 20 vozidly, den na to zase tři přelety se 48 příslušníky jednotky a 223 vozidly, ve středu byly čtyři přelety a pátečními třemi přelety se přesun jednotky ukončil. Vánoce budou trávit vojáci čs. protichemické jednotky — v poušti.

VZNIK, PRŮBĚH A KONEC KRIZE

Pokračování ze str. 1

spravovat jedna organizace, například akciová společnost a je úplně vedlejší, kde bude mít sídlo, ať je třeba na Slovensku. Ale linie se dělit nebudou, bylo by to nákladné a pro vnější svět by to znamenalo velmi znepokojivý signál, vždyť třeba plynodov, který jde po území České a Slovenské federativní republiky, přivádí plyn do řady míst v Evropě... My určitě nezpůsobíme slovenské straně žádné těžkosti a jsme pro spravedlivé rozdělení. Ale bude ropovod jen jeden a plynovod taky jen jeden."

Rokování slovenské vlády 4. prosince se zúčastnil i předseda Slovenské národní rady František Mikloško, což je neobvyklé. Po zasedání premiér Mečiar řekl novinářům "...došli jsme se do situace, že se nějakým způsobem musíme vyrovnat s tím, že se znovu určitá část příjmů zcentralizuje, přerozděluje. Jsem přesvědčen, že se v průběhu roku 1991 podaří najít způsob mechanismu, aby to už v roce 1992 bylo spravedlivé." V závěru projevu k novinářům, V. Mečiar řekl: "To, co se děje, je prosazování osobních ambicí některých politiků, kteří potom s určitou dávkou demagogie a zkreslování skutečností uvádějí tak, jako by šlo o slovensko-český konflikt. To není konflikt občanů jedné a druhé republiky. Je to konflikt koncepcí názorů politiků na způsob uspořádání tohoto státu a chceme otevřeně říci, že jsme navrhli představu federace, ve které chceme žít a kterou považujeme za spravedlivou pro Slováky i pro Čechy. A máme obavy, aby ti, kteří tuto představu odmítají, aby si ni neodmítali i federaci. Mohlo by to vést k těžkým důsledkům."

Dne 6. prosince se v Praze sešli premiéři Pithart a Mečiar a v podvečer zašli do Federálního shromáždění, kde nejprve Mečiar a později Pithart rokovali s předsedou Alexandrem Dubčekem. Ke schůzce obou premiérů řekl Pithart rozhlasu: "Včera česká vláda jednala o situaci, která by mohla vzniknout, kdyby Federální shromáždění buď neschválilo kompetenční zákon nebo jej schválilo s významnými změnami. Protože jsme chtěli poznat názor slovenské politické reprezentace, nabídli jsme včera, že půjdeme do Bratislavy. Ale stalo se, že rozšířené předsednictvo slovenské vlády, představitelé všech koaličních stran dnes přišli do Prahy a v těchto hodinách pokračuje, aby se tak řešilo, vyjasňování toho, co by mohlo nastat, kdyby Federální shromáždění rozhodlo tak, jak jsem řekl na začátku. Domníváme se, že situace není nijak předurčená, protože je stále ještě možné mluvit s jednotlivými kluby ve Federálním shromáždění, ale máme samozřejmě starost o to, aby to všechno dopadlo tak, aby zůstal zachován společný stát."

Jednání vlád probíhalo za zavřenými dveřmi. Novinářům bylo řečeno, že si představitelé obou vlád nepřejí žádnou publicitu. Obě strany mluvily naprosto otevřeně a v průběhu se ozřejmilo, které varianty kompetenčního zákona jsou pro ně jediné přijatelné. Hledali optimální způsoby soužití v jednom společném státě tak, aby se bylo možno vyhnout krajní variantě. Představitelé vlád zjistili, že v návrhu jsou asi 4 až 6 rozporů a radili se, co který může znamenat. První místopředseda slovenské vlády Ján Čarnogurský dostal otázku, zda je federace ohrožena. Odpověděl, že podle dohody se nebudou novinářům dávat žádné informace. Nic se nerozhodlo, nic se nerozhodovalo. Když delegace opouštěly Dubčekovu kancelář ve Federálním shromáždění, museli se novináři dokonce otočit a nesměli fotografovat odcházející slovenské politiky. Premiér Pithart při odchodu z Dubčekovy kanceláře novinářům řekl: "Máme starost o to, aby zůstal zachován společný stát." Na odpoledne byla svolána v Praze mimořádná schůze České národní rady, o jejíž svolání požádal ministerský předseda Petr Pithart. Schůzi dal svolat, aby mohl podat zprávu vlády České republiky o stavu federace, jak se jevila po jednání s delegací slovenské vlády den před tím... Na pravidelné schůzi české vlády 5. prosince jsme dospěli k závěru, víc intuitivnímu než prokázanému, že se, abych tak řekl, na Slovensku "něco děje". Vyplývalo to z některých ne zcela jasných, nicméně varovných informací slovenského tisku. Okamžitě jsme nabídli slovenské vládě schůzku na úrovni rozšířených předsednictev. Byli jsme připraveni okamžitě odletět do Bratislavy. Dozvěděli jsme se však, že pan premiér Mečiar není k zastavení, protože je na neznámém místě.

Naše vláda se po pětihodinovém jednání shodla na tom, že vydá zvláštní zprávu ze zasedání vlády. Přečetl jsem ji před kamerou, aby byla vysílána. Denní tisk ji téměř pominul, ačkoli jsme byli přesvědčeni, že ji dáváme naší veřejnosti i slovenské politické reprezentaci

významný signál. Poprvé jsme totiž výslovně řekli, že počítáme s nehorším.

Ministerský předseda Pithart českému sněmu zprávu ještě jednou přečetl. Uvádíme z ní citáty: Vláda soudí, že změny v textu ústavního zákona, jak je přijali poslanci České národní rady, nejsou ve věcném rozporu s principy, na nichž se v zájmu společného státu shodly všechny tři vlády a jimiž se česká vláda hodlá i nadále řídit.

Druhý citát: U vědomí složitosti vnějších a vnitřních vztahů, uložila vláda Hospodářské radě navrhnout postup české vlády pro všechny předvídatelné situace. Zároveň rozhodla ustavit pracovní skupinu, která pro vládu připraví podklady pro variantní řešení otázek, souvisejících se státoprávním uspořádáním.

Večer téhož dne nám došla zpráva, že delegace slovenské vlády přiletí zítra, tj. ve čtvrtek po 10. hodině ráno do Prahy. Delegaci tvořili pan Mečiar, místopředseda paní Čarnogurský, Ondruš a Kučera, ministr financí Kováč, ministr hospodářství Belcák, ministr průmyslu Holčík a ministr vnitra Pitner. Byla tedy tvořena mimo jiné dvěma ze tří předsedů slovenských stran vládní koalice.

Předpokládali jsme, že slovenská politická reprezentace stanoví hranice změn kompetenčního zákona, které může Federální shromáždění provést, aniž by byl tento ústavní zákon pro ni nepřijatelný. Chtěli jsme vědět, kde tato hranice leží. Ukázalo se však, že není toměř o čem mluvit. Delegace slovenské vlády nám sdělila, že slovenská politická reprezentace bude ochotna akceptovat zákon o kompetenčních výhradách v té podobě, na niž se shodly všechny tři vlády. To znamená, jak nám bylo výslovně řečeno, že "již vaše (tj. České národní rady) pozměňovací návrhy jsou pro slovenskou vládu nepřijatelné."

Při tom samozřejmě nelze vyloučit, že federální orgán jako nejvyšší orgán státní moci může přijmout ještě další změny, což je jeho neoddiskutovatelné právo.

Delegace slovenské vlády nám sdělila, že za takového předpokladu jsou všechny tři strany vládní koalice rozhodnuty navrhnout Slovenské národní radě, aby vyhlásila sverchovanost zákonů Slovenské národní rady nad zákony federace a že toto rozhodnutí formálně stvrdí společnou dohodou, kterou hodlají uzavřít v sobotu, tj. zítra.

To byl velmi závažný a bohužel i nezvratný krok, který by mohl podkopat samotné základy federálního uspořádání. Z hlediska platné ústavy by to mohlo mít řadu vážných důsledků.

Předseda Pithart potom informoval poslance, že česká vláda ujistila slovenskou reprezentaci, že se cítí vázána rozhodnutím České národní rady o kompetenčním zákonu a že je bude ve Federálním shromáždění obhajovat. Slováckům bylo dále řečeno, že česká strana pokládá za zcela nepřijatelné a nevhodné vyvíjet tlak na Federální shromáždění, který by nemohl mít než povahu ultimáta. Nebyla uzavřena žádná dohoda. Čeští vládní představitelé vyslechli ujištění delegace slovenské vlády, že si slovenská politická reprezentace i nadále přeje společný stát, ovšem jen na základě dohod tří vlád, které by ve Federálním shromáždění musely být přijaty beze změny. nebo na nějakém novém základě, například konfederacím, který by předpokládal státní smlouvu obou republik.

Nebudme fatalisty, ukončil projev premiér Pithart, ale nepřestaňme být ovšem realisty.

Téhož dne se konala v budově parlamentu v Bratislavě schůze předsednictva Slovenské národní rady a předsednictva vlády Slovenské republiky. Premiér Mečiar později novinářům řekl, že rokování bylo mimořádně závažné... dosavadní způsob projednávání kompetenčních zákonů ve Federálním shromáždění, výsledky porad výborů vzbuzují důvody ke znepokojení, že by tam mohly být přijaty, případně v nich navrhnuté takové změny, které by v podstatě protřečily jejich obsah. Kdyby se to stalo, vláda by nemohla plnit své programové prohlášení a činnost, kterou si naplánovala. (...)

Myslíme, že verze zákona, kterou navrhl Slovenská národní rada je přijatelná. Není to výsledek našeho rozhodnutí, je to výsledek dohod všech zúčastněných stran a mrzí nás, že některé strany z těch, které verzi přijaly spolu s námi, dnes od ní odstupují a kladou další a další požadavky směrem k upevnění centralismu. Projednávala se i otázka, proč někteří členové federální vlády nejsou u nás dostatečně považováni za federální. Mečiar jmenoval Čalfu, Dlouhého, Klause a ministra životního prostředí Vavrouška jako ministry, kteří by měli přehodnotit svoje počínání, reálně uvažovat o potřebách Slovenska a na ty potřeby reagovat.

"Vystoupení pana Dlouhého považujeme politicky za naprosto nesprávné a úmyslné dezinformující veřejnost v České republice."

V této chvíli je vážnost situace na půdě Federálního shromáždění. Chci zdůraznit, že Federální shromáždění v těchto chvílích a jeho rozhodnutí v úterý přebírá odpovědnost za všechny další vývoj v Československé republice. ... Vždycky jsme se hlásili k myšlence společného státu, v každém momentě budeme připraveni s vládou České republiky a s Českou národní radou uzavřít dohodu o státní smlouvě a o setrvání ve společném svazu, ve společném federálním státu. I když předpokládáme, že k určitým krizovým momentům může dojít, náš úmysl žít ve společném státě zpochybňován být nemusí.

Na otázku, v čem předseda Mečiar vidí osobně příčiny, proč se ztrácí výsledek tří vládních dohod, odpověděl: Souvisí to s určitým politickým vývojem v České republice, který jde hodně do prava. Je to způsob uvažování politické skupiny, která patří k Občanskému fóru a která již v počátcích dokument zpochybňovala.

Jiný hlas zasáhl do Mečiarova projevu a řekl: Nevylučujeme ani snahu jistých skupin destabilizovat obě národní vlády, aby se tak mohla posílit myšlenka centrálně řízeného státu. Na otázku, zda by slovenská vláda přistoupila na další kompromis, odpověď zněla: My vpodstatě už po třetí nechceme nic, jen to, aby na čem jsme se dohodli a co jsme si slíbili, aby se splnilo. Otázka: jaké kroky udělá slovenská vláda a parlament, když Federální shromáždění kompetenční zákon ve verzi slovenské nepřijme? Odpověď: Promiňte, ale kdybychom to nyní tlumočili, tak by nám zase v Praze řekli, že je vydíráme a strašíme. Nechceme vydírat, při těch národních alternativách uvažujeme o setrvání ve státním svazu, i když určité ústavní krize zde vzniknou.

V Praze dali federální ministři V. Klaus a V. Dlouhý rozhlasu k dispozici stanovisko, v němž zásadně odmítají naprosto nezodpovědné prohlášení předsedy slovenské vlády V. Mečiar, že při řízení svých resortů vystupují proti zájmům Slovenska... Můžeme předložit řadu dokumentů o ekonomických ztrátách, které vznikají v poslední době jako důsledek pokusů o oslabování našeho společného státu. tyto pokusy vidíme především v jednání některých představitelů slovenské vlády, kteří demagogicky zaměňují iracionality doživajícího centralistického režimu s nezbytnou sjednocující funkcí federálních orgánů. Klaus: Pan předseda vlády Mečiar si nepochybně dobře vzpomene, mohl-li mluvit za sebe, jak probíhaly debaty o státním rozpočtu, jestli byly protislovenské nebo trochu jiné. Dlouhý: Chtěl bych panu předsedovi Mečiarovi připomenout, že jsem byl jeden z prvních, který mu kolem 20. srpna řekl, ano, Trenčianské Teplice jsou politická realita a já se domnívám, že je třeba, abychom kompetence federace v příslušné míře přesunuli na republiky k prvnímu lednu. To jsem řekl 20. srpna, říkám to i teď a jsem připraven to samozřejmě udělat.

Čs. televize v 19.30 přinesla k situaci komentář. Připomněla, že kompetenční zákon je ústavní zákon, kterým se mění zákon o československé federaci z roku 1968 a vlastně dává základní podmínky pro další existenci federace. Problémy vznikly z toho, že tři vlády se dohodly na určitém textu. Text je vyjádřen v návrhu Slovenské národní rady, protože jen národní rady mají zakotvenou iniciativu ve vztahu k Federálnímu shromáždění, nikoli republikové vlády. Česká národní rada se necítila být úplně vázána dohodami vlád, tedy ani své vlastní vlády a navrhla určitá upřesnění.

Televize potom dala slovo premiéři Pithartovi, jenž svou zprávu, kterou odpoledne předtím přednesl v mimořádné schůzi České národní rady, shrnul do projevu pro televizi. Řekl: Vážení spoluobčané, v tuto chvíli je v sázce osud československé federace. Československá, respektive federálně-slovenská krize, která ve skryté podobě trvá řadu měsíců, nyní propukla naplno. Svědčí to o neexistující pevnosti vzájemných vztahů, která však není ničím novým. Tyto vztahy byly vždycky a pouze v zátežových situacích se to ozřejmilo. Tato krize se projevila už v prvních měsících tohoto roku, i když si to veřejnost neuvědomovala plně, bylo jasné, že předmětem sporů je dosavadní centralistické pojetí společné federace, a že toto pojetí bude nutno časem změnit. Za českou vládu tehdejší i nynější mohu prohlásit, že si byla závažnosti vztahu ke Slovensku vědoma od samých počátků.

(Dokončení na straně 3)

České slovo

Vychází měsíčně. Vydává, za redakci a inzerci odpovídá dr. A. Benešová, tel.: 6377096 (jen dopoledne). Řídí šéfredaktor Meloun.

Veškerou korespondenci posílejte na: *České slovo*, Postfach 860604, D-8000 München 86.

Jegliche Korrespondenz bitte an: *České slovo*, Postfach 860604, D-8000 München 86.

Zeitschrift der tschechoslowakischen Exulanten. Inhaber 100%. Verleger und verantwortlich für die Redaktion u. Anzeigen: Dr. A. Benes, Juristin, H. Hilpertstr. 2, 8000 München 83.

Druck: G. Fimberger, Clemensstr. 27, 8000 München 40

Koční předplatné: normální poštou 25 DM, letecky 14-18 \$ (podle zemi), cena jednotlivých výtisků 2, 50 DM nebo 1, 20 \$.

Bankovní konto: Commerzbank, Bulowstr. 7, 8000 München 80, č. konta 3710373. Při bankovních převodech z ciziny musíme hradit bank. výlohy v částce 5 DM. Zvyšte tedy, prosím, zaslanou platbu o 5 DM.

Poštovní konto: *České slovo*, Dr. A. Benes, Nr. 431 04-806, Poststreckamt München.

Zástupci Českého slova a roční předplatné v jednotlivých zemích:

AUSTRÁLIE: lodi 20 \$A, letecky 30 \$A
František Nový, Mount Compass, S. Australia 5210

DÁNSKO: 90 DKr.

FRANCIE: 75 Fr.
Alois Čížek, 37 Av. J. Segretin, F-93220 Gagny, tel.: 1/1 43882466

JIŽNÍ AFRIKA: lodi 25 Rnd., letecky 33 Rnd.
Jiří Nechytíl, 9 Bushhau Rd., West Turtontein Johannesburg, South Africa

KANADA: lodi 14 \$ Can., letecky 17 \$ Can.
P. a I. Stanislav, 1723-58 St N E., Calgary, Alta. T1Y 1M8

RAKOUSKO: 155 OSch.
K. Pecháček, Schiessgraben 5, 2500 Baden-Leesdorf Sparkasse Baden, Kt.Nr. 0001-112 853

ŠVÉDSKO: 90 SKr.

Radomir Talpa, Box 412, S-20124 Malmö

ŠVÝCARSKO: 24 ŠFr.

Ilya Pittner, Wallrutistr. 88, CH-8404 Winterthur

USA: lodi 13 \$, letecky 16 \$

L. Drobilková, 555 Mt. Prospect Ave., Apt. 2D, Newark, NJ 07104

VELKÁ BRITÁNIE (IRSKO): 8,00 UK liber

Dieser Auflage wurde ein Jahreskalender der Fa. Melantrich, Praha, beigelegt

DŮLEŽITÉ UPOZORNĚNÍ

Odběratelům, kteří nám už poslali předplatné na rok 1991, vrátíme částku, která byla určena na rok 1991. Těm, kteří neuhradili dlužné částky, ať za předplatné nebo za inzerci, pošleme upomínky se žádostí o brzké vyrovnání dluhu.

Odpovědi na inzeráty budeme vyřizovat ještě v roce 1991, ale nové inzeráty už nepřijímáme.

Adresy našich odběratelů nedáme z ruky. Kdyby se ukázala možnost zaslat našim předplatitelům na ukázkou některé noviny nebo knihy či důležité oznámení, provedeme expedici takových zásilek sami.

Ze zdravotních, technických a jiných důvodů končíme tímto číslem vydávání Českého slova v exilu.

Děkujeme našim odběratelům za věrnost, zástupům za obětavost, dopisovatelům a příspěvatelům za dobrou spolupráci.

Krajanské obci v zahraničí přejeme hezké vánoce a všechno nejlepší v Novém roce.

Váš mnohobýský tým:

František Meloun, šéfredaktor, Dr. A. Benešová, zodpovědná redaktorka, Alena Benešová ml., administrace a Vladimír Benes.

Pocta kardinálu Tomáškoví

Představitelé Karlovy univerzity v Praze navštívili 26. listopadu Arcibiskupský palác a v trůnním sále udělili kardinálu Františku Tomáškoví doktorát pedagogických věd honoris causa. Kardinál Tomášek byl před tím podobně uctěn univerzitou v Pasově a katolickou univerzitou v Miláně. Děkan pedagogické fakulty Karlovy univerzity připomněl velké zásluhy kardinála Tomáška o vlastní obrodu národa.

Pomoc Volyňským Čechům

Čs. vojenská letadla přivezla kolem 20. listopadu Volyňským Čechům, soustředěným zejména v obcích Malá Zobovština a Malinovka, zásilku pěti tun potravin, vitaminů a léků. Obyvatelé těchto a sousedních obcí pocítují následky černobylské katastrofy. Letadla na zpáteční cestě přivezla první děti našich krajanů, aby se léčily nebo byly vyšetřeny v našich nemocnicích. Pomocná akce se bude opakovat.

Zemřel dr. B. Bunža

V New Yorku zemřel 27. listopadu ve věku 82 let dr. Bohumír Bunža, bývalý poslanec Čs. národního shromáždění. Byl rodákem z Bzence. Práva vystudoval na Masarykově univerzitě v Brně. Působil nějaký čas jako soudce. Po válce byl za lidovou stranu zvolen poslancem a náležel ke skupině, která ostře kritizovala komunistické nehoráznosti. To byl důvod, proč musel po puči uprchnout za hranice, sám, bez rodiny. Byl už v exilu, ale komunistům ještě pořád překážel a odsoudili ho za nepřítomnosti k smrti. Z Německa se dr. Bunža dostal v květnu roku 1948 do Londýna na sjezd poslanců-exulantů a Anglie se mu stala na dva roky domovem. V roce 1950 emigroval do Spojených států a stal se pracovníkem Rady svobodného Československa. Byl rovněž činný v křesťansko-demokratickém hnutí, jehož unie pro střední a východní Evropu ho vyslala nejprve do Paříže a později na mnoho let do Itálie. V Římě pracoval v budově křesťansko-demokratické unie, ale spolupracoval i s Americkým fondem pro čs. uprchlíky a obětavě pomáhal utečencům z Československa v emigraci do zámoří.

S rodinou se setkal až kolem roku 1968, kdy už v Itálii dosluhoval. Na odpočinek se vrátil do Spojených států, ovšem zase se zapojil do politické práce jak v Rade svobodného Československa, tak v Čs. společnosti pro vědy a umění. Letos krátce navštívil vlast, pro kterou v cizině tolik dlouhých let nezištně a záslužně pracoval.

Bohoušek byl vzácný člověk. Optimista, vždy ochotný pomoci, velký ctitel pěveckého umění a sám byl horlivý zpěvák nevšedních kvalit. Jeho sonorní hlas už tedy neuslyšíme, ale utěšujeme se, že plně hlaholí v kůru nebeském, kde si pěvce jeho kvalit nedali ujít. Jenom nevíme, jestli se i v nebi smějí zpívat ty moravské, slovácké a slovenské, jež miloval a jimž jsme my, jeho přátelé, rádi naslouchali.

VZNIK, PRŮBĚH A KONEC KRIZE

Dokončení

Dokud jednala se slovenskou stranou pouze česká vláda, nebyla nucena k žádnému ústupku a proto měla jednání ráz klidného dialogu. Jakmile se však jednání přeměnilo na širou polemičku, změnila se v ostrou polemiku, která vyústila v současnou krizi. Chťel bych říci několik slov o podstatě této krize. Slovenský národní zájem se ocitá v konfliktu s ekonomickou reformou, která je pro naši další existenci naprosto nezbytná. Nemáme jiný scénář této reformy než ten, který máme. Pro pokud možno plynulý průběh této reformy je nevhodnějším prostředím unitární stát, řízený z jediného centra. To je naprostá pravda. Takto pojatý společný stát je však pro Slovensko zcela nepřijatelný, což je také naprostá pravda. Dochází tedy k frontálnímu konfliktu mezi potřebami československé ekonomiky a národními zájmy většiny Slováků.

Z české strany se občas ozývají pochybnosti, zda nynější slovenská politická reprezentace představuje skutečnou vůli slovenského národa. Podle mých zkušeností, potvrzených setkáním včerejšího dne, tomu tak je a jakékoli další zpochybňování této skutečnosti ztíží případná další jednání. O slovenské politické reprezentaci však mohu říci, že její postoj není protičeský, ale protifederální. Slováci se totiž stali precitlivěly vůči stávající podobě federace, tedy nikoli vůči jakékoli podobě soužití s Čechy. Slovenská strana nyní vyslovila ultimátum. Požaduje schválení návrhu kompetenčního zákona v té podobě, na jaké jsme se sjednotili v Hrzánském paláci. Nebere ohled na pozměněný návrh České národní rady a nebere ohled ani na smysl existence Federálního shromáždění. Nebude-li kompetenční zákon schválen v požadované podobě, chce slovenská politická reprezentace vyhlásit nadřazenost zákonů Slovenské republiky nad zákony československé federace. To by byl závažný krok k rozpadu společného státu. Slovenská vláda však zároveň prohlašuje, že i po takovém kroku je připravena jednat o nějaké příští podobě československého soužití.

Vstupujeme do nejisté situace. Chci připomenout, že to, co se v těchto dnech děje u nás, se nejen odehrává i před zraky Evropy, ale že to nějakým způsobem Evropou pohne. Přinejmenším tou střední. Upozorňuji zároveň na závažnou okolnost. Rozdělení Československa by bylo aktem, který by nápadně pozměnil poválečnou politicko-zeměpisnou mapu Evropy a nepřijemně by připomenul poměry před skončením druhé světové války. Zatím pouze popisují a hledám souvislosti. Nehodnotím vládu českou ani slovenskou ani federální a nehodnotím činnost sdělovacích prostředků a ani postoje české či slovenské veřejnosti. Usiluji

Když jsem r. 1963 připravoval pro svého nakladatele knížku „Ledy se hnuly: Čs. kulturní a politický kvas“, dal jsem do úvodu tyto věty:

Filozof Santayana napsal, že ti, kdo si nepamatují minulost, jsou odsouzeni k tomu, aby ji opakovali. V Československu někteří občané zapomněli na minulost, zatíženou hrůzami gestapa a koncentračních táborů, již tři roky po skončení druhé světové války. Nelidskost se opakovala v mnohonásobné míře s tím rozdílem, že dosáhla až vědecké dokonalosti a že za ní nebyl lehce rozpoznatelný vnější nepřítel. Vše se dělo ve jménu ideologie, která je s to dát správnou odpověď na všechny otázky makro- i mikrosvětva člověka, na budoucnost lidstva, jednotlivých zemí a národů.“

Pak přišlo Chruščovovo období tání a pak v Československu obrodný proces, který vyvrcholil Pražským jarem. Začala se zkoumat stalinská a gottwaldovská minulost, avšak velmi opatrně. Pak přišla sovětská invaze a orwellovská minulost se v mírnější verzi začala opakovat.

Nyní po loňské „Něžné revoluci“ se začala minulost zkoumat znovu, zase jen něžně, avšak čím více se šíří havlovská glosnost a demokracie, tím více přibývá „odborníků, kteří přece pravdu vždycky znali“. Nechci tím urazit skutečné historiky, kteří až dosud mohli psát jen do zásuvky svého stolu. Mám na mysli ty psavce, kteří vždy respektovali směrnic agitpropu a jiných dozorcích institucí „Velkého bratra“.

Měl jsem možnost vidět několik prvních letošních čísel měsíčníku Čs. ústavu zahraničí

o to, abychom všichni přítomné situaci především rozuměli.

Myslím, že k této krizi dojit muselo. Jsou jen dvě možnosti. Buď z té krize vyjdeme očistěni nebo se federace rozpadne. Rozpadla by se nejenom pro Čechy a Slováky, ale pro celou Evropu. Chci ještě dodat, že česká vláda je připravena na každou eventualitu a že se rázně zasadí, aby provoz našeho společensko-ekonomického mechanismu zůstal zachován.

V neděli 9. prosince na republikovém pracovním setkání Občanského fóra vystoupil předseda slovenské rady Veřejnosti proti násilí Fedor Gál. Vyslovil se za zachování federativního uspořádání našeho státu. Připomněl, že poslanci Federálního shromáždění si musí uvědomit velkou odpovědnost při projednávání kompetenčních zákonů.

Když prezident v parlamentě domluvil, jednaly poslanecké kluby a výbory, jak naložit s jeho návrhy. Bylo rozhodnuto, že bude dodržen platný legislativní postup, že návrhy nejprve projednají republikové parlamenty, potom výbory Federálního shromáždění, ale rychle, aby mohly být co nejdříve zařazeny na pořad společné schůze Federálního shromáždění. Byl vznesen požadavek, aby národní rady, Česká a Slovenská, se k návrhům vyjádřily ještě do konce týdne.

Ministerský předseda federální vlády M. Čalfa v rozhovoru pro Čs. tiskovou kancelář uvedl, že se minulý týden v pátek zúčastnili zasedání ústavně právních výborů dva místopředsedové slovenské vlády, souhlasili se změnami, které byly provedeny ve slovenském návrhu kompetenčního zákona a hodnotili jednání celkem pozitivně. Zřejmě však nastal jakýsi zvrat informací. Zjistili jsme, že na Slovensku pracovali s falešnými informacemi, měli dojem, že se v Praze organizuje smetení zákona se stolu. To bylo také důvodem k tomu, že premiér Mečiar vystoupil tak, jak vystoupil. Čalfa řekl, že na něj nebyl činěn nátlak, aby odstoupil. Představitel Veřejnosti proti násilí Fedor Gál, když komentoval slova předsedy slovenské vlády, mi sdělil, že si v Praze děláme přehnané závěry z výroků jednoho člověka. Co řekl Mečiar k Čalfově osobě nebylo míněním slovenské vlády, prostě to prohlásil slovenský premiér, který je, jaký je. Slovenský premiér cosi vypálil do éteru, potom se na tři dny odmlčí a my z toho vyvozujeme závěry, že se rozpadá republika. Ale ono tomu tak není. Musíme si na takový styl zvyknout, řekl Čalfa.

Do dvoudenní rozpravy Federálního shromáždění 11. a 12. prosince, která celkem trvala 16 hodin, zasáhli 73 poslanci. Byla to časem i počtem řečníků nejobšáhlejší rozprava tohoto Federálního shromáždění. Při hlasování dostali závěrečné slovo oba navrhovatelé záko-

ního „Čs. svět“, který už od dob Gríši Spurného 40 let otravoval naši krajanskou obec zejména v Americe vychvalováním „socialistického ráje na zemi“ a zdůrazňováním, že hrstka komunistických a prokomunistických krajanů v USA, Kanadě a ve Vídni má početní

a chyby přítomnosti

i kulturní převahu nad „zrádnými utečenci“. Čs. ústav zahraničí se mezitím osamostatnil a změnil vedení. Také časopis „Čs. svět“ se osamostatnil; ale než změnil redakci a redakční politiku přizpůsobil novému vývoji, trvalo několik měsíců. Mezitím v časopise dále vycházely články, oslavující Vítězný únor 1948 či komunistické „hrdiny“ à la Fučík a vykládající nedávnou historii podle směrnic agitpropu. Tak vyšly tři pokračování „coby studie“ účasti krajanů na druhém odboji, kterou autor slibuje nyní vydat knižně. Hemží se to „pokrokovými silami“ a tvrzením, že komunisté byli v odboji největšími hrdiny, že španělští interbrigadisté byli nejlepšími vojáky v čs. zahraniční armádě ve Francii (o tom, že se po přechodu do Anglie vzbouřili proti svým velitelům na rozkaz zahraničního vedení KSČ ovšem ani slovo) atd. Dr. Karel Pergler (jeden z amerických spolupracovníků T. G. Masaryka) byl prý stoupenec fašismu, zatímco v dalším čísle byl v jiném článku pod vlivem „Něžné revoluce“ už jen socialista; ani ne „pravcový“ jako redaktor Jos. Martínek.

Ale i v domácím čs. tisku se objevují perličky, které naznačují, že někteří autoři článků

ABY BYLO JASNO

o naši historii si nedali práci věc řádně prostudovat. Např. předseda jedné menší politické strany si zajel do Mukačeva, vyvěsil tam čs. vlajku a pak se vrátil do Prahy, kde žádal, aby Sověti vrátili ČSFR Podkarpatskou Rus, protože prý to, „co se upeklo v Jaltě, bude už brzy

snědono“. Pokud vím, v Jaltě se r. 1945 nic československého nepeklo.

Nebo se ozývají hlasy bývalých i skrytých komunistů, případně nenapravitelných mar-

KŘESOMYSL

xistů, kteří stále hodnotí studenou válku jako imperialistický zápas dvou supervelmocí a žádají, aby Československo nastoupilo nějakou „Třetí cestu“. Zase: pokud vím, studená válka byla často i krvavým zápasem mezi demokracií a totalitou, mezi svobodou a komunistickou stádovostí a naprostou poslušností. Jaká je třetí cesta?

Bohužel i ministr zahraničí Dienstbier si tu a tam „zapointuje“ do nedávné historie a tvrdí, že některé stalinské tahy, jako bylo zřízení Kominformy r. 1947, byly jen reakcí na tahy Američanů. Případně alibisticky vysvětluje, že komunisté se dostali v Československu k moci, protože čs. lid byl po válce z velké většiny pro socialismus. Pokud si pamatují, výsledek prvních voleb byl jiný. A než došlo k druhým volbám, od kterých se čekalo daleko nižší procento hlasů odevzdaných pro KSČ a marxistickou levicí, Stalin dal pokyn k provedení „Vítězného února 1948“. S jiným výkladem „Vítězného února“ přišel v září redaktor Lidových novin, když psal ne zcela jasně o nějakých „pohrobcích Národní fronty“ v současné české politice. Cituji: „Vrcholným obdobím Národní fronty byl Únor 1948, kdy se toto podivné kvitko nejvíc přičinilo o zavedení skutečné totality... Vlastní převrat státu v roce 48 (v dobovém jazyce „očistu veřejného života“) tedy provedla pod vedením KSČ právě Národní fronta... Po faktické likvidaci stran (neboť i KSČ přestala v té době být stranou) tak znovu ožila stará myšlenka B. Mussoliniho a dalších teoretiků fašismu či stavovského státu...“ Jestliže mají možnost tento „výklad“ historie číst v hrobě nebo v pekle Gottwald, Slánský a Zápotocký, jistě se neudrží smíchem.

A tak bych mohl pokračovat. Dočtete se i odbornějších výkladů nedávné historie, jako jsou např. některé dobré články o T. G. Masarykovi a generálu Štefáníkovi nebo už méně objektivní poznámky o dr. Benešovi. Zaujal mne též rozhovor s někdejším tajemníkem Jana Masaryka, bývalým izraelským diplomatem Viktorem Fischlem. Ten letos v červenci v Praze upozornil na prohlášení čs. prokuratury ze 17. prosince 1969, v němž se, jak řekl, s úžasem dočtete: „Pro značný časový odstup od doby činu a neúplnost původního vyšetřování nelze bezpečně říci, zda šlo o sebevraždu nebo o nešťastnou náhodu... Podle zanechaných stop a ze získaných důkazů vyplývá, že Jan Masaryk v posledních chvílích svého života v časných raních hodinách dne 10. března 1948 seděl nebo chtěl usednout do okna svého bytu... buď v důsledku náhlého rozhodnutí uskutečnit sebevražedný úmysl nebo ztratil rovnováhu a vypadl z okna nešťastnou náhodou...“ Hašek by to nemohl napsat líp... nejgeniálnější švejkovina, jak dodává Fischl. Žiji ještě autoři tohoto spisu a mohli by vysvětlit, proč to tak napsali? Vždyť se ví, že šlo o okno koupelny, které se k nočnímu posedění zrovna nehodilo, a stopy, které se tam našly, svědčily o něčem jiném.

Na tyto ukázky odpovědných a méně odpovědných výletů do historie upozorňuji proto, že na Západě vyšly po válce stovky historických studií včetně několika desítek knih našich pamětníků a historiků, většinou ovšem v angličtině. Ty by měli nynější čs. historici a žurnalisté, kteří píší historické články, prostudovat, než začnou uveřejňovat své výklady a názory. Většina těchto knih hodnotila komunismus, bolševismus, stalinismus a vůbec vývoj na Východě zejména od konce války celkem správně i když autoři neměli přístup k sovětským a jiným komunistickým pramenům. Potvrzují to nyní zejména sovětsští historici, kteří v rámci glasnosti mohou psát otevřeně a objektivněji o tom, co se dělo za uplynulých 70 let

(Pokračování na další straně)

— od Lenina přes Stalina až po Gorbačovův nástup k moci.

Stačí jmenovat jen dosavadní díla předních západních sovětologů, Roberta C. Tuckera a Roberta Conquesta, jakož i ruského historika Roje Medvěděva.

ABY BYLO JASNO

První dva západní historici nemuseli čekat na potvrzení objektivnosti svých studií stalinismu až na Gorbačovovu glasnost. Do jisté míry jejich uzávěry potvrdil už Nikita Chruščov jednak svým projevem na XX. sjezdu KSSS, jednak svými knihami pamětí z let 1970 a 1974. Ostatně právě vyšel třetí díl Chruščovových pamětí v New Yorku pod názvem „Khruschchev Remembers. The Glasnost Tapes“.

Jde o kapitoly, které si Chruščov nepřál uveřejnit v sedmdesátých letech, kdy vyšly první dva díly, protože měl obavy, že se sovětští vůdci, které v knize kritizuje, budou mstít na jeho rodině.

Pro nás jsou v třetím dílu dvě zajímavé kapitoly: V první z nich Chruščov vysvětluje, jak došlo k Stalinovu paktu s Hitlerem z r. 1939. (V souvislosti s Chruščovovou knihou se v USA rozšířilo tvrzení jednoho historika, že se Stalin sešel osobně s Hitlerem na podzim r. 1939 po okupaci Polska na společných sovětsko-německých hranicích. Chruščov však o tom nepíše.) Podle Chruščova Stalinův pakt s Hitlerem byl prý jen taktický tah, který měl Sovětům umožnit získat čas ke zbrojení a zabránit „západním imperialistům“ v přístupu do Baltského moře. Dále však Chruščov připojuje, že tento „taktický tah“ Sovětům neprospěl, protože r. 1941 nebyli na Hitlerovu invazi vůbec připraveni. Stalin Hitlerovi věřil víc, než bylo logické. Chruščov pak popisuje situaci v letech 1941-1942, kdy Stalin začal pesimisticky připouštět, že to, co Lenin vybudoval, jeho nástupci prakticky ztratili. Podle Chruščova Stalin se v r. 1942 snažil opět jednat s Hitlerem o případném separátním míru třeba za cenu ztráty Ukrajiny, Běloruska a některých západních oblastí Ruské republiky. Stalin prý poslal svého důvěrníka do Bulharska, aby tam s Němci navázal kontakt. To se prý stalo, avšak Hitler na nabídku nereagoval. Zřejmě tehdy věřil, že Sovětský svaz porazí beze zbytků. K tomu nutno dodat, že někteří západní historici (včetně našeho prof. dr. Vojtěcha Mastného) přišli už před lety s podobným tvrzením. Existují také z období před bitvou o Stalingrad Stalinovy projevy, v nichž byly náznaky, že Stalin bude vyjednávat s Hitlerem, jestliže západní spojenci včas neprovedou invazi do západní Evropy.

Druhá zajímavá kapitola třetího dílu Chruščovových pamětí se týká Československa. Chruščov ovšem tvrdí, že únorový puč v Československu v r. 1948 byl vítězstvím proletariátu, které vedlo k odstranění reakční vlády. Ještě téhož roku, píše dále Chruščov, Gottwald byl hostem Josefa Stalina v Jaltě na Krymu. V přítomnosti Nikity Chruščova a už v podnapilém stavu si začal Stalinovi stěžovat, proč Sovětci kradou v Československu vědecko-technická tajemství. Prý je to zbytečné. Stačí jen požádat čs. komunistické vedení a to dá Sovětům vše, co chtějí. Ostatně čs. komunisté byli tehdy připraveni jít Stalinovi vstříc ještě více: „Jsme připraveni,“ prohlásil Gottwald, „stát se součástí Sovětského svazu. Žádám vás, soudruhu Staline, podepište smlouvu, podle které bude Československo připojeno k Sovětskému svazu!“

Stalin podle Chruščova Gottwalda přerušil poznámkou: „No, všechno je možné...“ Chruščov k tomu dodává, že podle Stalinova názoru připojení Československa k Sovětskému svazu nebylo tehdy z různých mezinárodních důvodů vhodné. Ostatně i r. 1945 v Košicích z příkazu Moskvy, která tehdy stále ještě sledovala politiku Lidových nebo Národních front, Gottwald tvrdil shromážděným komunistům, že na proletářskou revoluci v ČSR není ještě čas a že z taktických důvodů je třeba zatím sledovat „čs. cestu k socialismu“.

Na jiném místě Chruščov píše, že vzhledem k přístrojení studené války Stalin už koncem let čtyřicátých uvažoval o tom, zda by Moskva neměla poslat do ČSR několik divizí Rudé armády. Chruščov poznamenává, že osobně byl proti tomu, protože by to prý „otráвило čs.-sovětské vztahy“, protože prý „Čechoslováci měli vždy ty nejvřelejší a nejbратrštější pocity“ vůči Sovětům — „na rozdíl od lidu určitých jiných zemí“.

Na jiném místě Chruščov kritizuje sovětskou invazi do ČSR z r. 1968. Podle jeho tvrzení invaze byla chyba. Sovětské vedení prý mělo chybu napravit, když okupační oddíly z Československa odvolá. Čas rány vyhojí a vše pak bude opět v pořádku: čs. lid bude pak

PREZIDENT VÁCLAV HAVEL: Existence státu ohrožena

Dokončení ze strany 1

se hroutící státní útvary v regionu, který tak těžce hledá svou novou stabilitu, a v situaci, kdy hrozí z východu přívál statisiců lidí bez domova? Myslím, že velmi malou.

Za druhé: byli bychom prvním rozpadlým či zaniklým státem v poválečné Evropě, což by, zvláště přihlédneme-li k naší centrální geografické poloze, velmi vážně rozrušilo po léta obtížně budovanou mírovou strukturu Evropy. Zcela určitě by to zbrzdilo všechny politické, hospodářské a bezpečnostní integrační snahy celoevropské povahy, zastavilo by to různá odzbrojovací jednání a odvrátilo zájem Západu od zemí střední a východní Evropy, které by se v jeho očích musely stát nejen partnerem nedůvěryhodným, ale navíc partnerem nevyzpytatelným a tudíž nebezpečným.

Za třetí: s ohledem na vnitřní provázanost našich dvou ekonomik, na nevyhnutelnost radikální ekonomické reformy a na nevyhnutelnost zahraniční, finanční a ekonomické asistence by to znamenalo pád do hluboké ekonomické a sociální krize, ne-li přímo totální hospodářský kolaps.

Dlouhá léta bychom se pravděpodobně pohybovali na půdě permanentního hospodářského rozvratu, provázeného permanentními sociálními otřesy, což by znamenalo nejen konec nadějí na hospodářskou prosperitu, ale se vši pravděpodobností i konec demokracie jak v českých zemích tak na Slovensku. Kdybychom dopustili, aby se toto všechno stalo, zapali bychom se do historie našich národů jako první generace v jejich dějinách, která nevystavena jakémukoli neblahému tlaku zvenčí, přivodila našim národům svou vlastní zaslíbenost bezbřehé a mnohaleté utrpení. Odvažuji se tvrdit, že by nás budoucí generace

proklely a že by nás světové společenství prohlásilo za blázný.

Paní poslankyně, páni poslanci, náš první prezident napsal, že státy se udržují jen těmi ideály, z nichž se zrodily. Platí to i o naší mladé, křehké a nezkušené demokracii, platí to i o tom státě, který se už rok snažíme budovat. Před rokem jsme sorně povstali proti totalitnímu útlaku, vedeni duchem nenásilí, tolerance, porozumění a schopnosti přinášet oběti za společnou věc. Hlásili jsme se k ideálům svobody, demokracie, státní nezávislosti, národní svobody, byli jsme vedeni ideou lidských a občanských práv. Jeden můj slovenský přítel složil píseň „Sľúbili sme si lásku“ a my všichni jsme ji zpívali s ním. Chtěli jsme společně odlišovat či napravovat všechny křivdy minulosti, které byly na obou našich národech napáchány, chtěli jsme společně — Češi, Slováci, Maďari, Rusíni, Poláci, Romové, Němci i příslušníci všech dalších národností, kteří jsou občany našeho státu, budovat konečně stát v pravdě lidský, budovat skutečnou a životaschopnou federaci.

Stav našeho státu, jak se jeví dnes, 10. prosince 1990, který je Mezinárodním dnem lidských práv, příliš mnoho těchto loňských ideálů nezrcadlí. Snadno můžeme stanout na pokraji ústavní krize, mimo jiné i proto, že mnozí z nás na původní ideály zapomínají nebo se jimi neřídí. Několik studentů nazvalo nedávno naši revoluci ukradenou. Přilisi jsem tomu označení nerozuměl, protože jsem nevěděl, kdo a komu tu revoluci ukradl. Zdá se mi, že před námi je poněkud jiná hrozba. Totiž hrozba, že budoucí generace naší revoluci nazvou revolucí promarněnou. Apeluji proto dnes na všechny své spoluobčany, aby se pokusili tuto hrozbu odvrátit. Apeluji na ně tím spíš, že výsledky výzkumu veřejného mínění a všechny další informace, které mám, jedno-

Čs. občané doma z Iraku

V pondělí 9. prosince před 22. hodinou přiletělo na ruzyňské letiště letadlo s 38 čs. občany, kteří byli neprávem zadržováni v Iráku. Spolu s nimi se vrátila čs. mise dobré vůle, která v čele s bývalým ministrem obrany, gen. Vackem, asi týden předtím odletěla do Bagdadu s posláním o propuštění zadržovaných čs. občanů usilovat. Gen. Vacek po přistání letadla řekl, že cesta mise nebyla zbytečná, jestli aspoň trochu napomohla propuštění čs. občanů. Člen mise M. Kocáb poznamenal, že se muselo bojovat o propuštění každého člověka, že rozhovory narážely na mnohé obtíže. Zpravodaji ČTK řekl jeden z „osvobozených“ P. Gregor, dělník ČKD: „V Praze se říká, že jsme mohli přijet dřív, ale že jsme zlatokopové, kteří na konfliktu chtěli vydělat... Žádosti o návrat do vlasti jsme podali už 11. srpna.“ Důležitou postavou mise dobré vůle byl F. Langer, který měl dříve na starosti vývoz strojírenské a vojenské techniky do Iraku a získal v Iraku neocenitelné kontakty. Jeho dávný obchodní přítel, nynější první náměstek ministra průmyslu irácké republiky, zařídil vše potřebné k propuštění čs. občanů.

S misí dobré vůle nepřišlo, protože se rozhodlo v Iraku zůstat 14 pracovníků čs. velvyslanectví v Bagdadu a jeden manželský pár, který chce skončit své pracovní povinnosti.

Na dotaz, zda by po 15. lednu, což je termín, kdy má podle usnesení rady bezpečnosti

udržovat stejný krok se socialistickými zeměmi a zejména se sovětským lidem.“

Škoda, že se Chruščov nedomohl r. 1990. Byl by asi velmi překvapen, kdyby na vlastní oči viděl, kam až jeho reformy a jeho perestrojka (Chruščov sám toho pojmu používá) dospěly.

Dnes už je celkem každému jasné, že Stalin byl vrah a že měl na svědomí daleko víc lidských životů a téměř vyhlazení celých národů než Hitler. Dnes se ví, stejně jako se vědělo nejméně 40 let, že marx-leninismus je totalitní ideologie, která si v ničem nezadá s nacismem nebo fašismem. Kdo o tom ještě nedávno pochyboval, měl by si přečíst některou ze stovek knih, které o tom byly napsány už v polovině tohoto století. Dnes i bývalí marxisté konečně vědí to, co nemarxisté věděli dávno — že marxismus je v teorii nerealistická utopie a v praxi cesta k totalitě. A pokud jde o historii, neměli by se na ni dívat alibisticky a hledat tak důvody k omluvám, proč se propůjčili k budování totality v českých zemích a na Slovensku. Raději by měli zpytovat své svědomí.

Těm ostatním politikům a publicistům radíme, aby se s nedávnou historií dostatečně seznámili, než o ní začnou poučovat své posluchače či čtenáře.

Spojených národů stáhnout Irák svá vojska z Kuvajtu, bojovaly spojenecké armády proti čs. zbraním, dodaným do Iráku, zněla odpověď: kdyby došlo ke konfliktu, bojovali by spojenečtí vojáci nejen proti zbraním československým, ale i sovětským, francouzským a německým, protože se na vyzbrojení Iráku podílely všechny tyto země.

V. Moric odvolán

Sněmovna národů na zasedání 25. listopadu projednávala návrh skupiny poslanců, kteří žádali, aby Vítězoslav Moric, předseda Slovenské národní strany a poslanec, byl za své chování a výroky při protestním shromáždění před budovou slovenského parlamentu v Bratislavě odvolán z předsednictva Federálního shromáždění. Poslanec Moric při projednávání zákona o slovenském jazyce prohlásil, že se necítí vázán současným slovenským parlamentem, že na celém Slovensku zahajuje protestní akce včetně občanské neposlušnosti. Předseda ústavně-právního výboru Vladimír Mikule uvedl, že V. Moric veřejně vyžýval k nedodržování zákonů, ne k jejich změně. Ústavně-právní výbor zastával názor, že Moric porušil slib poslance. V tajném hlasování se 79 poslanců vyslovilo pro Moricovo odvolání, 45 bylo proti, 5 se zdrželo hlasování. V. Moric byl z předsednictva Federál. shromáždění odvolán.

A nejen to: vyprošujeme si, aby nám v našich zahraničních časopisech předkládali své výklady, řádným studiem nepodložené, o sovětsko-spojenecké demarkační čáře z r. 1945, o osvobození či neosvobození Prahy, a o tom, co vlastně byl nebo je — jak teprve nedávno zjistili — marx-leninismus; jako by to byla pro nás španělská vesnice.

Naše historická literatura, která vznikla na Západě od r. 1948, se dělí na dvě období. Literatura, která vznikla po r. 1968, měla velkou finanční podporu a dostávala se určitými cestami do Československa hned, jakmile vyšla. A dnes je tam zřejmě téměř už ve všech důležitějších knihovnách. Snaží historickou literaturou, která na Západě vyšla před r. 1968, je to bohužel jiné. Do čs. knihoven dochází teprve nyní; velmi pomalu. Mám na mysli Korbela, Táborského, Ripku, Osuského, Browna-Krajina, Gaďourka, Chalupu, Netika, ovšem také Hugh Setona-Watsona; dále Peroutku, J. Stránského, Jostena, Jandáčka, Buška, Martinka, sborníky SVU atd. Mnohé tyto knížky vyšly v malém nákladu a je těžko je sehnat. Naši čtenáři, kteří je mají, by je měli nabídnout čs. univerzitním knihovnám.

Copyright 1990, V. Nevluđ, Washington, D.C.

značně ukazují, že drtivá většina našich občanů si přeje zachovat federaci a pokládá řešení problémů, spojených s hospodářskou reformou, za daleko důležitější než kompetenční spory. 70 procent občanů ve Slovenské republice a 74 % občanů v České republice souhlasí s výrokem „snahy o rozdělení státu jsou vysokou hrou politiků a neodrážejí zájmy obyčejných lidí“.

Ještě máme šanci, využijme ji proto. Co pro to můžete udělat vy, poslanci FS? Dovolují si vám navrhnout několik velmi rychlých radikálních opatření, která by směřovala k jedinému cíli. Vytvořit na velmi labilní půdě naší dnešní veskrze provizorní ústavnosti několik základních a veskrze provizorních právních nástrojů, které by umožňovaly odstraňovat vznikající patové a neřešitelné situace relativně demokratickým způsobem. Zde jsou mé návrhy.

Za prvé: navrhuji vám, abyste příslušným zákonem ihned fyzicky zřídili v Ústavě zakotvený ústavní soud, který by byl schopen řešit nejrůznější ústavní krize, které mohou nastat.

Za druhé: navrhuji vám, abyste přijali ústavní zákon o referendu jako o institutu, který je schopen v případě neřešitelných rozporů mezi různými politickými orgány zjistit skutečnou vůli občanů. Tato vůle referendem vyjádřená by měla mít vůbec nejvyšší rozhodující a pro všechny bezvýhradně závaznou právní autoritu.

Předlohy těchto dvou zákonů jsem dnes ráno předal předsedovi FS. Zároveň jsem požádal místopředsedu federální vlády, odpovědného za tvorbu právního řádu, aby tyto zákony zdůvodnil.

Já k nim mohu v tuto chvíli dodat jen jediné. Nikdo z nás nepochybuje o tom, že nám hrozí ústavní krize. Nemáme však k dispozici prakticky žádné ústavní prostředky, jak takové krizi čelit. Lze říci, že máme holé ruce. Ustanovení branného zákona o použití armády k obraně ústavnosti se nám jistě nejeví jako prostředek dobrý. Předložené návrhy představují nejen cestu, jak ústavně řešit naše krize, ale i cestu k rozšíření demokracie o přímou účast občanů na politickém rozhodování. Ústavní soud navíc umožní řešit naprosto zbytečné kompetenční spory cestou práva na místo politických konfliktů.

Zároveň mám čím dál intenzivnější pocit, že pro nejbližší budoucnost nemusí být ani tyto prostředky dostatečné. Pevně věřím, že jste mne za poslední rok do té míry poznali, abyste mne nemuseli podezírat, že toužím po zvýšení osobní moci. Dlouho jsem byl dokonce přesvědčen, že pravomoci prezidenta republiky by měly být v budoucí ústavě omezeny. Události posledních týdnů a dnů a právnícká analýza onoho veskrze labilního a skrz naskrz děravého ústavního terénu, o němž jsem se už zmínil a na němž se v tomto okamžiku pohybujeme, mne však přesvědčily, že zřejmě nebudu moci plnit svůj prezidentský slib a usilovat o blaho všech našich občanů, nebudou-li mé pravomoci na toto přechodné období posíleny. Návrh zákona, který by až do dne přijetí nové federální ústavy rozšířil pravomoci prezidenta republiky v přesně vymezených oblastech a při zachování všech základních principů ústavnosti a demokracie, vám bude v nejbližších dnech předložen.

Je mi velmi líto, že jsem se musel k takovému poznání dopracovat, ale jako ten, který slíbil říkat pravdu, jsem nucen vás se svým poznáním seznámit. Dělán to i proto, abych splnil očekávání milionů občanů, kteří mne vašim prostřednictvím pověřili mou funkcí a kteří, jak se znovu a znovu přesvědčuji, věří, že přispějí k záchraně našeho federativního státu. Domnívám se, že oba zmíněné zákony by se měly projednat neprodleně. Víím, že takový postup by znamenal brutální útok na dosud platný jednací řád a hrubé znásilnění všech zavedených zvyklostí při přijímání zákonů. Jsem však přesvědčen, že by to bylo zlo neko- nečně menší než to, které by mohlo začít, kdyby se navzájem rozešla vůle našich zastupitel- ských sborů a přitom neexistovala možnost ústavního řešení takového konfliktu.

Dámy a pánové, asi nebudu daleko od pravdy, vyslovím-li své přesvědčení, že ani vy, ani já jsme netužili, do jak složitých a paradoxních situací nás uvrhnou funkce, které jsme na sebe vzali. Navrhuji vám v této vypjaté a možná historické chvíli, abyste zkusili udělat to, co jsem i já už několikrát zkusil udělat, totiž abyste se na několik minut tiše zamysleli nad hloubkou své odpovědnosti a abyste se potom na sebe navzájem laskavě podívali a s úsměvem podali jeden druhému ruce tak, jak se to dělává při mši svatě. Děkuji vám za pozornost.

Jak napravit křivdy a utrpení

Více než 40 let komunistického režimu v Československu napáchalo mnoho škod politických, hospodářských a ekologických a nebudě snadné je napravit. Vláda několikrát jednala v listopadu a v prosinci o mimosoudních rehabilitacích. Československo je jediná země ve střední a východní Evropě, která se vůbec odhodlala o myšlenku restituce uvažovat.

KAREL SEDLÁČEK

„Rozsah křivd, škod, či majetku, zkonfiskovaného různými formami občanům od 25.2. 1948 do 31.12.1989 byl tak velký, že je téměř nemožné jej vyjádřit formou právní normy. Proto byla vládě předložena ta nejširší možná koncepce mimosoudní rehabilitace.“ Slova místopředsedy federální vlády P. Rychetského znějí slibně,„ ale musíme si uvědomit, že při optimálním pokusu o co nejširší restituci by se dospělo k částkám přesahujícím stovky miliard korun. Proto byl celý problém restituce jako celku rozčleněn do několika okruhů a řešen bude každý zvlášť.“

Nejprve je nutno uskutečnit zákon o soudních rehabilitacích č. 119 z července letošního roku. Proti zákonu č. 82 z r. 1968 je výrazně důslednější a podstatně zjednodušil vlastní rehabilitační řízení u soudů. Třebaže řada případů bude vyřízena zrušením předchozího rozsudku, aniž by bývalý odsouzený (nebo jiná oprávněná osoba, např. děti, dědici, rodiče atp.) museli o přezkoumání žádat, je účelné takovou žádost podat. Řada poškozených totiž po skončení výkonu trestu změnila své bydliště, takže soudy není známa jejich nová adresa.

K přezkoumání je zásadně příslušný soud, který rozhodoval o původním řízení v prvním stupni. Jestliže už neexistuje, např. v důsledku administrativních změn, je k přezkoumání příslušný okresní či obvodní soud v tom místě, kdy býval zrušený soud. Jestliže v prvním stupni rozhodoval státní nebo nejvyšší soud, je k přezkoumání příslušný krajský (městský) soud, opět podle místa původního soudu.

V návrhu na přezkoumání dřívějšího rozsudku je třeba uvést jméno, příjmení, data narození a nynější bydliště odsouzeného, název a sídlo soudu, který v prvním stupni rozhodoval, datum a číslo jednacích rozsudků, slovní označení trestných činů, čísla paragrafů a zákonů, podle nichž byly trestné činy kvalifikovány a druh a délka trestu.

Zdá se nám sice trapné, ne všichni odsouzení mají potřebný materiál uschován, ale tento postup je pryč třeba dodržet.

Podle informací náměstka federálního ministra financí I. Kožárníka, bude část nároků vyplývající z rehabilitací proplácena v hotovosti a to až do výše 30 tisíc korun. Zbývající část má být uhrazena formou státních dluhopisů. V návrhu rozpočtu na rok 1991 je počítáno s částkou 1,5 miliardy korun. Pokud jde o rozsah emise v hodnotě 2 miliardy korun. Budou vydávány v nominální hodnotě jeden, pět, deset a dvacet tisíc korun a mají být splatné do deseti let.

Počet rehabilitovaných osob činí v České republice asi 70 tisíc osob, na Slovensku téměř 20 tisíc. Žádost o odškodnění podalo k 22. listopadu v ČR přes dva tisíce lidí, ve SR asi 1000. Agendu spojenou se státními dluhopisy bude zabezpečovat investiční banka.

O obětech komunistů se nedávno hovořilo i ve Federálním shromáždění. Poslanec Bohuslav Hubálek, komunisty vězněný, nyní zastupující OF, ve svém projevu hovořil o některých ne zcela objektivních hodnoceních roku 1968 a řekl mj.: „Rok 1968 byl konjunkturálním pokusem reformovat nereformovatelné - při zachování vládnoucích struktur. Pouze vězňům 50tých let, diskriminovaným i dnes, dal historický vývoj za pravdu... Je eticky neúnosné mlčet o tom, co už mělo napadnout provinilce minulých let. Mám na mysli pouze ty, kteří aktivně budovali totalitní systém. Představám absurdního divadla vyhovuje v čelní politické pozici člověk, který jako kandidát ÚV KSČ v r. 1952 neměl vládného slova pro celý svobodný svět, propagoval tresty smrti v monstrprocesech a na stránkách Rudého práva sliboval, že v tomto duchu povede i naši mládež. Kdo nevěří, ať se zajímá o neupravené životopisy protagonistů Pražského jara, např. prof. Jiřího Hájka, dlouholetého reprezentanta republiky v OSN. Jak alibisticky působily

některé květiny u rakve Jana Palacha. Kde je pak odpovědnost, kde je morálka? Jestliže pak pan poslanec Lis, v současné době předseda branně bezpečnostního výboru Sněmovny národů, vysvětlil rodinám po popravených, jejichž životy žádal jako vrcholný svazák i kandidát ÚV KSČ, že to bylo přesvědčení nezralého mládě pouhých 26 let... Všichni, kteří prošli tvrdou zkouškou v mezních situacích vám potvrdí, že pravdomluvnost a čestnost jsou tou skutečnou hlubinou jistot pro vztahy mezi lidmi. Tolerance je hoden, kdo si ji zaslouží.“

Volkswagen a Škodovka partnery

V neděli 2. prosince se sešla česká vláda k mimořádnému zasedání aby rozhodla, kdo bude společníkem automobilky ŠKODA, Mladá Boleslav. Rozhodla se pro německý koncern Volkswagen. Předseda vlády Pithart na tiskové konferenci řekl, že vláda přijala usnesení o zahraniční kapitálové účasti Volkswagenu na doporučení své Hospodářské rady.

Vládní úřady nyní připravují návrh dohody s německým automobilovým koncernem. V závěrečné soutěži byly francouzská automobilka Renault a švédská automobilka Volvo a Volkswagen. Výběr se řídil hodnocením nabídek zejména postavením Renaulta-Volva a Volkswagenu na evropském automobilovém trhu. Do úvahy se braly i jejich záměry, nabídky technologie a investice, vlivy jejich projektů na zaměstnanost a vládě šlo též o to, do jaké míry se zachová budoucnost značky Škoda.

O společenství se Škodovkou se původně ucházelo 24 automobilek, mezi nimi americký koncern General Motors, bavorská BMW, z Francie Peugeot-Citroen, japonské automobilky Mitsubishi a Subaru. Soutěž se posléze zúžila na nabídku Renault-Volvo a Volkswagenu.

Premiér Pithart řekl, že rozhodnutí vlády povede k založení akciové společnosti Škoda, na jejímž kapitálu se na začátku bude Volkswagen podílet jednou čtvrtinou nebo třetinou akcií. Později se při dalším rozšiřování výroby v příštích letech podíl kapitálu rozšíří. Premiér ještě dodal, že při výběru společníka si dala česká vláda ohodnotit finanční situaci dvěma mezinárodními odbornými firmami, a to Price Waterhouse a Credit Suisse First, Boston. V posledním kole fungovala jako poradce i čs. Investiční banka. Předseda vlády Pithart se potom omluvil, že v souladu s obvyklými

Senzace Dolejšího bez důkazů

Federální shromáždění vyslechlo 6. prosince dílčí zprávu o dosavadním průběhu vyšetřování události 17. listopadu 1989. Zprávu podal předseda parlamentní komise pro objasnění 17. listopadu, poslanec Jiří Ruml. Uvedl, že parlamentní komise se zaměřila na ověření výsledků šetření předchozí komise. Při tom se zjistilo, že některými členy této předchozí komise byli tajní spolupracovníci Státní bezpečnosti. Neprokázal se pokus o zdržování vyšetřování, ale některé skutečnosti nasvědčují tomu, že komise byla sestavena s úmyslem vyšetřování pokud možno zatěmnit. Poslanec Ruml dodal, že se doposud nepodařilo objasnit mechanismus, jakým byli poslanci do minulé komise vybíráni.

Před komisí byl předvolán i pan Dolejší, aby objasnil svá tvrzení ve středočeském Expresu. Měl komisi předložit svědectví a podkladové materiály. Z rozhovoru s Dolejším nezískali členové parlamentní komise žádné nové poznatky. A až byl pan Dolejší opětovně žádán a vyzván, do dnešního dne nepředložil žádné důkazy ani materiál pro svá tvrzení. Žádné důkazy nepředložil ani Konfederaci politických vězňů, které byla zpráva původně určena. Komise už nevěří, že pan Dolejší nějaké důkazné materiály má.

Parlamentní komise získala informace, že od loňského 20. listopadu do 3. prosince se v tiskárně hlavní správy Pohraniční stráže a ochrany státních hranic tiskly plakáty a publikace, jejichž úkolem bylo paralyzovat občanskou aktivitu po 17. listopadu. Předlohy předkládali příslušníci vojenské kontrarozvědky. Publikace byly rozváženy pomocí StB. Názvy publikací byly: Nejdůležitější úkoly KSČ, Přehled příjmů umělců a Kdo je Václav Havel. Tato záležitost se dále vyšetřuje.

Parlamentní komise dále zjistila, že od první poloviny loňska organizoval ÚV KSČ ve spolupráci s StB nové formy boje proti společenským silám. Vybrání jednotlivci z řad Svazu socialistické mládeže, VB, KSČ a Lidových milicí byli získáváni a k boji školeni v Praze i

Obavy z přílivu sovětských uprchlíků

Ke 4. prosinci bylo v České republice registrováno 995 uprchlíků, většinou Rumunů — bylo oznámeno na tiskové konferenci v Praze. Informace novinářům podávala designovaná zmocněnkyně federální vlády pro uprchlické záležitosti Michaela Freiová. Zákon o udělování azylu schválilo Federální shromáždění před několika týdny, zákon vstoupí v platnost počátkem roku 1991. Pro uprchlíky, kteří už v Čechách jsou, byly zřízeny tři tábory, a to Bělá pod Bezdězem, což je bývalý sovětský tábor v lese u Bělé pod Bezdězem, druhý je v Krásné Lípě ve středisku, kde se cizinci učili česky,

třetí v Zastávce u Brna, což bývalo výchovkové středisko ministerstva vnitra pro zahraniční studenty. Kromě táborů existují dvě humanitární stanice: jsou v Děčíně a v Ústí nad Labem a jsou určeny pro uprchlíky, kteří putovali do Německa, ale byli na hranicích dopadeni a německými orgány vráceni. Připravuje se ještě jedna větší humanitární stanice v Trmici u Ústí.

Žádosti o poskytnutí politického azylu vyřizuje Úřad pro pasovou službu a cizineckou agendu. O žádosti se má rozhodnout do dvou měsíců. Uprchlíci, kterým bude azyl udělen, by se podle Michaely Freiové měli zařadit do společnosti. Žadatelé, jimž bude azyl zamítnut, spadají pod pobytový zákon z roku 1965, jenž stanoví podmínky pro pobyt cizinců v Československu.

Náklady na uprchlíky, včetně vydání na režií táborů, činí 150 korun na hlavu a den. Delegace Vysokého komisaře Spojených národů právě minulý měsíc se přesvědčila o pomoci, poskytované uprchlíkům v Československu a uznale se o nich vyslovila.

Michaela Freiová odhaduje, že by se v příštím roce mohlo Československo postarat asi o dva až tři tisíce uprchlíků a na úhradu jejich pobytu se pamatuje i v rozpočtu.

Jsou však obavy, že z rozpadajícího se Sovětského svazu se může na Československo, Polsko, Maďarsko a Rakousko přivalit obrovská vlna uprchlíků, která může čítat půl milionu, ale i několikanásobně víc utečenců. Pro ten případ byl vytvořen v Praze krizový štáb, jehož členy jsou jak zástupci ministerstva vnitra, tak i ministerstva obrany. Štáb už pracuje na přípravě nouzových opatření. V úvahu mimo jiná opatření přichází i nasazení technických jednotek podél sovětské hranice. Posláním jednotek by bylo uprchlíky odradit od živelného přechodu hranic. Hlavním cílem nouzových opatření by podle slov Michaely Freiové bylo zajistit, aby nikdo z uprchlíků v Československu nezmrzl a neumřel hladu.

Problematikou uprchlíků a obávaného přívalu z východu východu se zabývali i primátoři hlavních měst Vídně, Budapešti a Prahy, H. Zilk, G. Demski a J. Kořán, když se 19. listopadu sešli ve Vídni. Z vídeňské radnice vydali společně prohlášení a zdůraznili, že příliv uprchlíků znamená pro tato tři města nadměrnou zátěž, jejíž důsledky postihují sociálně nejslabší vrstvy obyvatelstva. Žádali představitelů ostatních velkoměst, regionů, států a mezinárodních organizací, aby přispěli k účinnému řešení citlivého přístěhovaleckého problému. Primátoři projevíli obavy, že se přístěhovalecké vlny zvýší, z čehož některým státům vyvstanou neočekávané, těžko řešitelné problémy. Primátoři navrhli, aby se na velkých železničních stanicích a letištích řídily pro uprchlíky informační kanceláře.

Československý federální ministr vnitra Ján Langoš oznámil koncem listopadu, že se sešel s polskými a maďarskými pracovníky ministerstva vnitra a dohodli se, že vypracují směrnice na kontrolu neočekávaného přívalu sovětských uprchlíků. Jsou obavy, že jestliže se příští rok uvolní svoboda cestování, statisíce sovětských občanů se pokusí vycestovat na západ.

Náкупní horečka

Na čs. trhu je nedostatek barevných televizorů, ačkoliv oravská Tesla jich dodá na trh o 35 000 víc než loni. Televizory, dodávané do oblastních prodejen, lidé skoro berou přímo z dodávkových aut. Příčina? Ředitel Tesly, ing. Štefan Stárek, vysvětluje: Lidé ztratili důvěru v koruny. Snaží se všechny peníze investovat do zboží trvalejší hodnoty a pojistit se tak před ztrátou hodnoty svých úspor. Je známo, že od 1. ledna 1991 dojde k uvolnění cen, což po čtyřech letech zkušebnosti s komunisty si lidé vykládají tak, že se ceny zdraží. Ujistění ministra Klause, že některé ceny budou nižší, veřejnost nebere vážně. To je důvod, proč jsou v krámech fronty nejen na šaty, ale i na žehličky, na boty i na zouváky. Heslo je Pryč od peněz. Náкупní horečku neovlivňují ani případy zlevnění, k nimž dochází. Tak je například od 1. prosince lacinější káva. Daň z obrátu byla snížena ze 72 na 50 procent. Ke snížení cen dochází při tuzemských družích pražené kávy, kávy bez kofeinu a kávových výtažků. Cena se snižuje z 18 Kčs. na 13,50 Kčs, káva bez kofeinu stojí za 50 a 50 Kčs. Spekulanti, kteří zakoupili zásoby kávy, prodávají.

V některých oblastech se snížila i cena masa. Masokombinát Ostrava-Martinov snížil maloobchodní ceny masa už v listopadu ze 67 Kčs na 62, později na 57 Kčs. Prodej masa se zvýšil, i když si primát přece jen udrželo vepřové.

Před třiceti pěti lety a sedmi měsíci se rozletělo z Mnichova do světa první číslo exilového Českého slova. Vyšlo dne 1. května 1955. Proč vyšlo a s jakým posláním, objasňuje článek, který byl v prvním čísle uveřejněn a jehož podstatu otiskujeme:

...Zakladateli těchto novin jsou někdejší redaktoři a spolupracovníci „Českého Slova“ v Československu. Proto se rozhodli pro starý název svých původních novin a nevolili název jiný. Jako tak mnozí odešli do exilu, aby pokračovali na díle, započatém doma, tak i my chceme dál pracovat na svém díle, a tím je „České Slovo“. Zůstali jsme názvu věrni také v důvěře, že mu zůstanou věrni i čtenáři. Nový časopis by se musel dlouho představovat, překonávat nezájem a nedůvěru. U novin s názvem „České Slovo“ tohle snad odpadá.

Program

„České Slovo“ bývalo v Československu orgánem čs. strany národně socialistické. V exilu jim není. Už doma to byly noviny, které sloužili větší a širší obci než jen stranické, tím víc to bude platit v exilu. Chceme mít v tomto listě noviny sice politické, ale nestranické, liberální a tolerantní, v nichž popřejeme místa i poctivě míněnému projevu nesouhlasu. V jednom ovšem budeme nesmířitelní: ani místa, ani ochrany u nás nenajdou odpůrci jednotnosti a nedělitelnosti Československé republiky. Proti těm půjdeme otevřeně a se vším důrazem. Nikdo z nás nešel do exilu republiku krájet.

Proč vycházíme v Německu

Z několika stran byla nadhozena připomínka, zda je správné, že chceme vydávat „České Slovo“ v Mnichově, v Německu. Pokládáme to za správné, protože nezměnitelnou skutečností zůstává, že v Německu jsme nejbližší domovu, a jsme tu i nejbližší nejpotřebnější části exilu, uprchlíkům v táborech. Jsme si vědomi, že vydávání novin v Německu nám ukládá jistě povinnost a ohleduplnost. Chceme se na německé půdě chovat disciplinovaně. To bude naše zkouška. Ale ve spolkové republice vycházejí i jiné noviny, tištěné česky nebo slovensky, ne vždycky duchem zcela demokratické. Pevně spoléháme, že se „Českému Slovu“ dostane téhož pohostinství, výhod a úlev, jak jim. Vydávání „Českého Slova“ v Německu je po této stránce zkouškou německé demokracie.

Na jih a na sever

„České Slovo“ je měsíčník malý: prvé číslo vychází v nákladu čtyř tisíc výtisků. Jsou to však noviny s expedičními problémy tak rozsáhlými, jakými se nemůže pochlubit ani lec- který veliký deník. Náklad se rozchází — vlastně rozlétá — do džunglí Nové Guineye, na Tasmánii, k novozélandským jezírům, na kalifornské pláň, do říše věčného ledu v Thule v Grónsku, do chladných kanadských pralesů a do parných pralesů v brazilském Matto Grosso, snad zrovna v tuhle chvíli spolu s vámi čte „České Slovo“ exulant v Jižní Africe, Maroku, Ugandě, Indii, Pakistanu, Čile — je opravdu málo zemí na světě, kam bychom noviny neposílali. Snad je po kradmu někdo čte i v Bratislavě nebo v Praze.

Nemáme jiného přání, než aby se „České Slovo“ dostalo všude tam, kde jsou Češi a Slováci. Na těch, kteří jsou v nejzapadlejších končinách nám záleží nejvíce, protože jejich potřeba českého slova je největší.

Posuďte sami, zda jsme vytyčený cíl plnili. Nejme z těch, kteří se vydávají za noviny nejlepší, nejrozšířenější, na nej- si nepotrpíme. Ba přiznáváme, že z těch bezmála čtyř set čísel, která jsme vydali, není ani jedno, o němž bychom řekli, že nás plně uspokojilo. Takové číslo ještě nevyšlo a nevyšje.

Nemáme v úmyslu líčit historii exilového Českého slova. Nemáme na to ani čas, ani patřičný odstup nezaujatého pozorovatele. Chceme tu jen v přehráli historek a vzpomínek přiblížit obraz aspoň některých úseků naší činnosti.

Než první číslo vyšlo, muselo vydavatelstvo i redakce udělat mnoho práce. Bylo zapotřebí sehnat adresy, na které se noviny posílaly. Ještě naléhavější bylo zajistit novinám finanční základ ale nadšení Jožky Pejškara, z jehož podnětu noviny vznikly, bylo bezmezné.

Hezkou řádku měsíců před tím, než České slovo spatřilo světlo světa v exilu, svolal bývalé redaktoři pražského Českého slova, další zaměstnanci Melantrichu, příslušníci národně socialistické strany a několik úzkých přátel, jejichž zájmem si byl jist, a na schůzce oznámil, že by se mělo vydávat České slovo a že by se přítomní, vesměs zaměstnanci čs. oddělení rozhlasové stanice Svobodná Evropa v Mnichově, měli zavázat k pravidelným měsíčním příspěvkům, aby se nashromáždil základní

fond na vydávání novin. Nikdo nebyl proti tomu přispívat, ale kolik přispívat už byla jiná věc. Jožka pozval na schůzku i manželky, což byl šťastný tah. Než se mohl manžel rozhodnout, zda deset nebo dvacet marek měsíčně, manželka oznámila, že dá čtyřicet. A bylo po diskusi.

Takhle vznikl fond, z něhož se začaly noviny platit a platily ještě mnoho let. Neboť České slovo nemělo žádnou subvenci a ani se o ni neucházelo.

Jak plynula léta, přispívatelů ubývalo. Někteří emigrovali, někteří zemřeli, někteří časem přestali platit. Jeden, který dával na České slovo měsíc co měsíc slušnou částku, po dvaceti letech spočítal, že věnoval na noviny tolik, že by si za to mohl koupit malý automobil. Měl pravdu. A ještě dovětek: fond existuje dodnes, i když z mnoha původních přispívá už jen jediný.

Práce na novinách zdarma

Účastníkům zakládající schůzky bylo jasné, že budou při vydávání novin pomáhat a pomáhat zadarmo. Všichni byli zaměstnaní a věděli, že pomoc novinám půjde na účet jejich volného času. Nicméně pomoc slíbili a dali.

Vydávat noviny neznámá jenom napsat články a udělat z nich v tiskárně noviny. Noviny jsou taky a především adresy, hned ze začátku byly těch adres čtyři tisíce a je jich tolik dodnes. Čtyři tisíce adres se musí co měsíc napsat anebo, když jsou rozmnoženy, rozstříhat, nalepit na obálky a vůbec ze všeho nejdříve vést v pořádku: v průměru aspoň sedesát předplatitelů mění měsíc co měsíc adresu, takže starou je třeba přeškrtnout, novou napsat na adresář, konto... Je třeba vést účetnictví, kdo zaplatil nebo nezaplatil a kolik. Vytříštěné noviny se musí expedovat: složit, aby se vešly do obálek, obálky ofrankovat a dovézt na poštu. Pečlivé zacházení vyžaduje inzerce, nad jejímž dosahem jsme byli sami nejednou udiveni, když třeba někdo v exilu sháněl knihu, která vyšla před lety doma a mezi čtenáři se našel člověk, který knihu měl a byl ochoten ji prodat.

Mnoho let jsme neplatili za nic, co jsme mohli udělat sami. Pár honorářů za články jsme zaplatili až v tomto roce, už několik let musíme platit za pomoc při expedici novin, ale všechnu ostatní práci dělá pár lidí po svém zaměstnání, po večerech, sobotách a nedělích. A dělá to pětadvacet let — nevíte se, že už pokládají svou povinnost za vrchovatě splněnou.

Hned od začátku jsme si uvědomovali, že čtenáři budou spojovat exilové České slovo s někdejší českým slovem v Praze, pražské České slovo s Melantrichem na Václavském náměstí a že je marné naše upozorňování, že nejsme bohatí, že nemůžeme pomáhat, jak bychom chtěli, že nemáme prostředky, že naše kancelář je pokoj v bytě některého spolupracovníka.

Od prvního dne, kdy se České slovo objevilo na veřejnosti, až dodneška nemine den, abychom nebyli dopisem nebo telefonem dotázáni o radu. Existuje nějaký samozřejmý předpoklad, že jsme vševědoucí a že není možné, abychom si nevěděli rady.

Zavolal nás tatínek čtyřletého syna. „Kluk denně žádá, abych mu vyprávěl, co jsem dělal, když jsem byl malej. Myslím, že to chtějí o rodičích vědět všechny děti jeho věku. Vyprávěj mi a nemohu se arci vyhnout tomu, abych nemluvil o svém otci, jeho dědečkovi. A teď se nám už několikrát stalo, že se kluk v noci probudí a úzkostlivě pláče. Prvně jsme si mysleli, že je nemocen. Nebyl. Až nedávno se nám přiznal, proč pláče. Říkal, že se mu strašně stýská po dědečkovi, co je v Praze. Prosím vás, co mám udělat?“

Dnes by byla odpověď lehká. Co jsme před deseti či patnácti lety odpověděli, už opravdu nevíme.

Ministerstvo vnitra proti Českému slovu

Čs. ministerstvo vnitra v Praze pochopitelně exilové České slovo nenávidělo. Ovšem na kůži se novinám dostat nemohlo. Až v roce 1958, když už časopis tři roky vycházel, uspořádalo proti němu dvě akce, obě hanebné.

Agenti ministerstva se jednu letní neděli vloupali do bytu redaktora Jožky Pejškara v Mnichově. Jedna místnost bytu sloužila Českému slovu jako kancelář. Agenti odnesli kartotéku odběratelů Českého slova a korespondenci. Činnost novin ovšem neznemožnili. Kartotéka existovala v opise na jiném místě.

Citelněji měla exilové České slovo postihnout druhá akce ministerstva vnitra. Projevila se ve dnech 15.-19. června 1958, kdy neznámí pachatelé naskrtili do poštovních schránek ve Spolkové republice od Rosenheimu v Bavorsku až po Essen v Porúří exempláře výborně padělaného, napodobeného Českého slova. Byl to velmi zdařilý podvrah. Papír na padělaných

1955 Noviny československé

České

novinách k nerozeznání od pravého papíru, rovněž tak byla zdařile napodobena grafická úprava, typ písma, tisk, také obálky, v nichž se České slovo expedovalo, byly navzájem stejné. Do německých poštovních schránek bylo naskrtno 25 000 exemplářů novin, adresovaných nejrozličnějším adresátům v celém světě. Pachatelé však použili staré, částečně už neplatné adresy českých a slovenských lidí v cizině. Byly to zřejmě adresy od Zahraničního ústavu, jehož kartotéka krajanů byla zastaralá.

Že přes všechny známky pravosti jde přece jen o padělek prozradil obsah článků v padělaném Českém slovu. V hlavním článku s nadpisem Redakce čtenářům na rozloučenou se uvádělo, že redakce pochopila marnost svého počínání: „Dávno jsme se už dostali na smetiště a věříme už jen ze setrvačnosti. Nebo spíše z vlastní potřeby, aby mělo smysl dožít na omyly bohatý život.“ Článek v padělaných novinách v závěru uváděl: „...děkujeme našemu redaktorovi Josefu Pejškaroovi za jeho neúnavnou, ale marnou práci. I on se loučí, protože v poslední době vážně duševně onemocněl. Příčiny nemoci jsou shodné jako u ostatních našich vedoucích — ze slibů se žítí nedá.“ Velké podlosti se falsifikátoři dopustili ve zprávě Kdo zemřel: uvedli jména dvaceti lidí, kteří v Československu zemřeli. Šlo o rodinné příslušníky emigrantů a trvalo měsíce než se vysvětlilo, že zemřeli byli na živu, že šlo jen o zákeřný úskok padělatelů.

Západoevropský tisk zprávu o falešném Českém slovu uveřejnil, kanadská televize ukázala na obrazovkách výtisk padělků s patřičným vysvětlením. Rudé právo spolu s ostatními novinami sovětského bloku oznámilo zánik Českého slova.

Exilové České slovo byly noviny, vydávané uprchlíky pro uprchlíky, pro ty v táborech, ale i pro ty, kteří už přestali být uprchlíky, kteří už vyemigrovali. Hledali jsme mezi nimi předplatitele, které jsme ovšem — částečně s úspěchem — hledali mezi starousedlými krajanmi. Převážujícím rysem Českého slova bylo uprchlictví.

V létě roku 1956 jsme dostávali od mnoha uprchlíků, především od uprchlických rodin s dětmi, žádosti o pomoc. Nevedlo se jim dobře. Vymysleli jsme pro ně pomocnou akci. Ve Sdružení čs. politických uprchlíků v Německu jsme si vyžádali adresy uprchlíků. Jména adresy tří uprchlíků jsme napsali na zvláštní papír, který jsme vložili do říjnového nákladu novin, v nichž jsme také uveřejnili provolání s výzvou ke čtenářům, aby na některou z přiložených adres poslali k vánočním svátkům balíček, peníze, dárky pro děti. Byla to akce od dárců přímo k uprchlíkovi, která administrativně České slovo nezatěžovala. Akce měla velký úspěch. Mnoho uprchlíků dostalo peníze. Rodiny dostávaly balíčky i s dárky pro děti. Mnozí uprchlíci navázali s dárci písemný styk a někteří uprchlíci dostali i affidavity, potřebné k emigraci.

Ale bez kaňky akce neprošla. Z Chicaga přišla zpráva, že budeme v tamějším českém tisku napadeni za to, že spolupracujeme se sudetskými Němci. Hned jsme po té věci šli a zjistili: Jedna čtenářka v Chicagu dostala z balíček, který poslala, německé poděkování s větou, že její dar byl první přátelský čin, který kdy nějaký Čech rodině prokázal. Dárkyně mohla zbořit svět. Co se stalo? Odbočka Sdružení v Hamburku, aby byla nejpočetnější, přijala mezi čs. uprchlíky i sudetské Němce a tak se jejich adresy dostaly i mezi ty, které rozeslalo České slovo. Předplatitelce v Chicagu jsme vysvětlili, jak se to stalo, že obdarovala sudetského Němce a ujistili jsme ji, že se nedopustila smrtelného hříchu. Uznala to a přestala se rozčilovat.

Dojímavou kapitolou byly dopisy, v nichž se nám někteří předplatitelé omlouvali, že bohužel ještě na tom nejsou tak dobře, aby mohli poslat peníze nebo balíček, ale že snad příště... Jeden uprchlík, který nedávno emigroval do Brazílie, se moc omlouval, že ještě dobře nezakotvil a že se opravdu stydí za to, že mohl jedné rodině poslat jen pět kilo zelené kávy. Po zkušenostech s dárou v Chicagu jsme už vánoční akci neopakovali, až v roce 1966.

Byla to akce po deseti letech, opět v říjnu, zase podnícená dopisy, zejména z tábora Valka u Norimberka, kde mezi uprchlíky byli i mnozí političtí vězni. Adresy jsme poslali jen těm čtenářům, kteří projevíli ochotu balíčky nebo peníze uprchlíkům poslat. Bylo jich dost, porozumění projevíli především čtenáři ze Spojených států a z Kanady.

Do této kapitoly o naší sociální činnosti náleží aspoň zmínka o tom, že jsme od vzniku podporovali činnost Amerického fondu pro československé uprchlíky, jehož zakladatel, bývalý čs. velvyslanec u Spojených národů v New Yorku, dr. Ján Papánek, má nezměrné zásluhy o to, že Fond pomohl desítkám tisíců čs. uprchlíků emigrovat do Spojených států a jinam do svobodného světa.

Nemůžeme opominout, že jsme se propagačně podíleli i na snahách Rady žen svobodného Československa, odbočky New York. Předsedkyně paní Betka Papánková získávala pro práci Rady žen podporu a přátele zejména v mezinárodních a amerických kruzích. Obětavá tajemnice Rady, paní Libuše Drobílková, snad po čtvrtstoletí rok co rok před vánoci rozesílala po někdejších uprchlících ve Spojených státech a v Kanadě vánoční pohlednice s československými motivy a z jejich výtěžku a s přidanými dolary nasbírala desetitisíce dolarů, jimiž byli podíljeni staří, invalidní a nemocní uprchlíci z let po 1948 a potřebné rodiny nedávných uprchlíků. Ještě loni dostali příspěvky na vánoce uprchlíci v Rakousku, Německu i Itálii. Přestárlí, nemocní a invalidní ji dostali i letos — naposled.

Na sklonku roku 1961 dostala redakce motáky, které se podařilo propašovat z věznic v Leopoldově jednomu politickému vězni. Motáky, adresované Ústřednímu výboru KSČ a jejímu prvnímu tajemníkovi, A. Novotnému a poslancům Národního shromáždění, jsme v prosincovém čísle roku 1961 otiskli ve zvláštní příloze. A nejen to. Vytiskli jsme pět tisíc příloh a rozeslali do Československa úřadům, podnikům a organizacím. Připravili jsme i anglické vydání přílohy a poslali i 500 kusů úřadům, korporacím a politickým činitelům v anglosaském světě.

Z obsahu přílohy citujeme několik částí:

„Ústřednímu výboru KSČ a jejímu prvnímu tajemníkovi A. Novotnému!

Kdybych mohl své řádky adresovat československému lidu, jehož jménem se už po léta pokouším vystupovat, učinil bych tak. Kdybych se mohl obrátit na všechny lidi celého světa a seznámit je s vašimi činy, neváhal bych na okamžik, i když vím, že váš hněv by mohl být příčinou mé bezprostřední smrti. Není to však možné, vězeňská cenzura by můj dopis nikdy nepropustila. Adresuji proto svá slova vám a vašemu svědomí. Buďte sami soudci svých činů...

Ve vašich žalářích a koncentračních táborech nejen že neplatí výsady politických vězňů, nýbrž upírá se nám i právo na vlastní politické a filozofické přesvědčení a hrubě jsme pronásledováni za jakékoliv vnější projevy naší víry...

Prožil jsem řadu let v samovazební cele. Vyšší důstojník resortního ministerstva vnitra prohlásil při mém příchodu na uvítanou k jedné skupině politických vězňů v Leopoldově: „Nepřijeli jste sem proto, abyste si zde odpykávali trest, ale přijeli jste sem proto, abyste zde zdechli.“

Přeplněné žaláře a koncentrační tábory, prosté hroby bez kříže a jmen jsou vaší obžalobou. Ano, chcete, abychom zemřeli, a chcete, abychom zemřeli přirozenou smrtí. Proč přirozenou smrtí? Svět nemá rád krev. Daleko se nesou výstřely, hrozná svědectví vydávající hromadné hroby. Není vhodná doba na krematoria, ani na plynové komory.

Pevnostní valy, zesílené vězňové a ostatním drátem, koridory, psi a kulometné věže nebyly v leopoldovské věznici za první republiky, ani za druhé světové války. Teprve vy, komunisté, jste dali rozkaz, aby byly jimi zesíleny normální pevnostní valy, které již sami o sobě byly dokonalejší ochranou proti útoku vězňů, než vězeňská zeď. Cely s betonovou podlahou, betonovým lůžkem s malým okénkem u stropu, kde v přití, špině, chladu a vlhkosti dostává vězeň z pěti dnů jen jeden den jíst, to také poznal Leopoldov až v čase vaší „humanity“. To však zřejmě ještě nestačilo a proto jste se v roce 1959 rozhodli vybudovat další

Českého slova 1990

cely. Tentokrát v podzemí nové samovazby. Opět beton. V těchto celách není už ani malé okénko u stropu, a výkřiky mučených spolehlivě tlumí čtyři stěny. Proměnili jste náš život v peklo!

Klade se otázka, kterou ostatně často dostáváme, kolik výtisků exilového Českého slova se dostane do Československa. Ne tolik, kolik bychom si přáli, ale dost, aby s tím mělo ministerstvo vnitra starosti. Od prvopočátku jsme se řídili zásadou, že nesmíme posiláním Českého slova nikoho ohrozit. České slovo se zaslalo na adresy komunistických závodních organizací ve Škodovce, do Kolbenky, vítkovických železáren, komunistickým organizacím na Slovensku. Do nemocnic. Noviny se posílaly oklikou ze Švédska i z Itálie, z Rakouska i ze Španělska. Zastrkávaly se za stírače aut s čs. poznávací značkou, házely do čs. autobusů.

Brzy jsme poznali — nejvíc na útocích Rudého práva, jemuž byla každá záminka dobrá, aby na České slovo útočilo — že máme mezi předplatiteli i agenty ministerstva vnitra. Brzy jsme poznali, že výtisky, posílané do Československa, adresáti nedostávají, ale že se neztrácejí. Kradly se na poště. I s tím jsme byli spokojeni. Poštovní zaměstnanci je nekradli, aby je zahazovali, ale aby je četli a dali přátelům. A o to šlo. Ani to však nebylo bez zádrhelů. Jedna mnichovská knihkupecká firma, oficiální zástupce československých nakladatelství, ob jednala u nás tři exempláře pro nějaký statistický úřad v Praze. Výtisky zaplatila, my je posílali. Jednou nás firma žádala, abychom zásilku opakovali, protože objednané a zaplacené výtisky nedošly. Vyhověli jsme, ale výtisky zase nebyly doručeny. Do třetí zásilky Jožka Pejskar k novinám přiložil papír s výzvou: „Hergot, tuhle třetí zásilku už nekrade! Je pro ministerstvo vnitra!“ Poštákům jaksi nedošlo, že Statistický úřad byla jen krycí adresa pro ministerstvo vnitra. Tam jsme zřejmě měli pečlivě čtenáře.

Někdy od léta 1985 jsme se nejednou dostali do rozpaků, když přišli lidé — většinou ženy — a bez představení a dlouhých řečí řekli „vracím se do Prahy — nebo jedu do Prahy — dejte mi noviny.“ Pokoušeli jsme se je upozornit, že podstupují riziko, že nejde o noviny, ale o jejich bezpečnost. „Nestarejte se a dejte mi noviny.“ Samozřejmě noviny dostali a pokud je nám známo, i se zdarem provezli. Těmto kamelotům patří náš dík.

České slovo kritizovalo komunistický režim doma nejvíc za jeho hospodářskou politiku, jejíž důsledky — dnes otěsně zjevné — předpovídalo. Ale pokládali jsme za ještě horší provinění režimu, jak lůmal charakter dětí a školní mládeže. Jak zotročoval spisovatele a umělce socialistickým realismem, jak deptal všechny lidi, ničil morální hodnoty.

Proto jsme uvítali a plně se postavili za Manifest československých spisovatelů, přijatý roku 1967 na červnovém sjezdu 183 členů Svazu spisovatelů. Souhlas s Manifestem projevilo 69 členů Svazu výtvarných umělců, 21 členů Svazu čs. skladatelů, 39 členů Svazu čs. filmových a televizních umělců a 56 vědců, publicistů a vědeckých pracovníků.

V Manifestu byla výzva ke světové veřejnosti, především k západním levicovým spisovatelům, aby pomohli čs. spisovatelům v jejich boji o svobodu myšlení a projevu. Manifest varoval, že režim obviňuje spisovatele, kteří na sjezdu žádali demokratizaci a zlidštění veřejného života, z protistátní činnosti a že proti nim chystá tvrdé sankce. Manifest vyzýval světové spisovatele, aby k pronásledování čs. spisovatelů nemlčeli.

Text Manifestu dostalo České slovo od svého pražského dopisovatele, který nám posílal články prostřednictvím známé, spolehlivé osoby. Jméno dopisovatele jsme neznali, ale jeho články byly zasvěcené a znamenité. Z jeho zprávy jsme se dozvěděli, že červnový sjezd spisovatelů byl jednou z nejdůležitějších udá-

lostí na cestě k překonání února 1948. Text Manifestu jsme uveřejnili, po několika měsících vyšel v Londýně v Sunday Times, v New York Times, Los Angeles Times, Washington Post, psalo se o něm ve víc než dvou tisících novinách, mluvilo v rozhlasu a v televizi. Čs. sdělovací prostředky hlásily, že Manifest je podvrh. Až 17. září Jan Fojtík v Rudém právu připustil, že Manifest mohl napsat někdo v Československu a vyvézt za hranice. Avšak StB se čs. novinami nedala zmást a po autoru manifestu pátrala. Výsledek pátrání oznámilo ministerstvo vnitra na tiskové konferenci 9. listopadu 1967, že autorem Manifestu je dr. J.P., „který se už před časem zaprodal nepřátelskému a štvavému plátku Českého slova, který vychází v Mnichově, a tak se dostal do spojení s agentem americké rozvědky Josefem Pejškarem, známým pod měnem Jožka Pero.“ O autoru Manifestu se čs. veřejnost dověděla až ze zahraničního rozhlasu, že jím byl 42letý vědecký pracovník, doktor filozofie, historik a literární kritik Ivan Pfafl. Byl zatčen, ale neprozradil nic o vzniku Manifestu a vzal všechnu odpovědnost za manifest na sebe.

Světový ohlas Manifestu ukázal komunistickému režimu, že bezvýznamná exilová společnost, jak režimní propaganda exil nazývala, přece jen tak bezvýznamná není, když dovedla podniknout tak obrovskou protirežimní kampaň světového rozsahu.

Za převodovou páku k předplatitelům sloužili mnichovské redakci a administraci naši zástupci ve světě. Pomáhali nejen vybírat předplatné a získávat nové předplatitele, pomáhali i na jiných úsecích, kdykoliv to bylo zapotřebí. Pracovali nezištně a rádi [aspoň nikdy nedali najevo, že je jim práce s novinami proti srsti].

Jim, a zejména jim, patří docela zvláštní a upřímné díky, protože dělali práci, kterou není příliš vidět a která je úmorná. Cífy, data, korespondence, což všechno zůstává anonymní, nevděčné. Přesto tu práci konali po léta a léta, byli základním kamenem, na němž jsme stavěli. Bez jejich obětavosti by se exilové České slovo nemohlo dostávat do všech končin, kam docházelo. I teď při rozchodu oceňujeme, co pro naše noviny udělali.

Výčet díky, jimiž jsme povinováni, by byl nekupný, kdybychom nezapomněli země, která nám naši činnost umožnila. Spolková republika Německo nám ponechala naprostou svobodu a naprosto volnou ruku.

Nechceme si klepat na rameno a vystavovat vysvědčení vzorných občanů, ale opravdu a na mou duši se domníváme, že jsme se snažili chovat, jak se na cizince sluší, nezavádět příčinu ke sporům, neztěžovat hostiteli úkol, neházet

klacky pod nohy úřadům, které nám poskytly přístřeší a ochranu. Německé úřady se chovaly, jako kdybychom neexistovali — a nic lepšího jsme si nemohli přát. Při psaní jsme se cítili jako doma, než přišli komunisté, nedávali si pozor na ústa, protože jsme to nemuseli. Ale nepletli jsme se do záležitostí, které se nás netýkaly. Hleděli jsme si svého, však bylo dost, naž se koukat a zametali jsme před svým prahem. Za pohostinství a za svobodu tisku, poskytovanou našemu projevu, chceme upřímně poděkovat.

IN MEMORIAM. S vděčností chceme vzpomenout jmen nejvýznamnějších našich přispívatelů, kteří obohatili obsah exilového Českého slova ať už úvodníky, esejemi nebo politickými úvahami.

Jsou to: dr. Vratislav Bušek, dr. A. Heidler, Vilém Hejl, František Klátil, dr. Jozef Lettrich, dr. O. Machotka, Václav Majer, Jaroslav Netík, dr. Hubert Ripka, dr. Juraj Slávik, dr. Jaroslav Stránský, Miloš Vaněk, dr. Josef Vaněk, dr. Petr Zenkl a Josef Jedlička.

Seznam všech, kteří exilovému Českému slovu publicisticky pomohli, by byl příliš dlouhý a omezujeme se proto na výčet těch, kteří nám pomáhali nejčastěji a někdy v nejtěžších chvílích. Jsou to Karol Belák-Berger, Kamil Bena, dr. Vilém Bernard, dr. Jaroslav Drábek, dr. Jaroslav Dresler, Ota Filip, Ota Hora, Čestmír Ješina, major gšt. P. Kašpar, prof. dr. Vladimír Krajina, Lubomír Kaválek, Olga Kopecká-Valeská, dr. Ján Papánek, prof. dr. Mojmir Povolný, Zdeněk Sedivý, dr. Jozef Špetko, Viktor Vlk.

Dva novináři zasluhují zvláštní zmínku a projevují díky za svou práci, aniž to musíme příliš odůvodňovat. Je to především Křesomysl (kdo to je, ptali se naši čtenáři po léta). Je to Vojtěch Neulud, který začal novinářskou dráhu v ostravském Melantrichu v polovině čtyřicátých let. Uprchl v roce 1948 a dostal se do Stuttgartu, kde v táborech Unterjettingen a Jaegerdorf u Ludwigsburgu redigoval a vydával Hlas tábora a Československé noviny a vedl redakci Sokolských listů. V Americe, kam v roce 1950 emigroval, nejdříve pracoval v tiskárně Slovenského Sokola v Perth Amboy v New Jersey, potom se stal redaktorem Hlasu Ameriky zprvu v New Yorku a později ve Washingtonu. Do Českého slova psal — s přestávkou pár let — od začátku, od roku 1955.

Nepatří k posledním, ačkoliv píše v Českém slovu poslední stránku, Karel Dráždanský, náš sportovní redaktor. S Českým slovem spolupracuje 32 let, napsal na 350 referátů, které zprvu podpisoval jen značkou KDM, ale když čtenáři naléhali, aby se neskryval za značku, že se nemá zač stydět, začal referáty podepisovat plným jménem. Měli jsme s ním jedinou obtíž, která je ovšem se všemi sportovními redaktory ve všech novinách na celém světě, chtěl ještě víc místa v novinách než měl. Někdy jsme vyhověli, ale vždycky to nešlo. Prosíme za opodůstění a moc mu děkujeme.

Závěrem

Při zakládání těchto novin nám bylo jasné, že nevytváříme věstník se zprávami exilu pro exil, že nemáme v úmyslu informovat čtenáře v Kanadě o průběhu dětských mikulášských nadílek v Austrálii a obráceně. Hlavní náplní novin od prvního čísla byly zprávy z Československa, úvahy a komentáře o Československu. Vlastně jsme chtěli v cizině pokračovat v tom, co jsme před tím dělali doma. Všichni jsme nějak podvědomě cítili, že se za tři nebo za pět let vrátíme domů i s Českým slovem. Za konečný termín své ediční činnosti jsme stanovili den, kdy se vrátí svoboda do Československa.

V našich plánech ovšem došlo k prodloužení. Místo pěti let to bylo dlouhých 42 let. My táhli káru dál v pevné víře, že se svoboda do Československa vrátí.

Vrátila se, ale ne do „našeho“ Československa, jak jsme je před 42 lety opouštěli. Všechno, všecičko se tam změnilo, mění, podrobuje přerodu. Mění se i podoba státu. Uskutečňuje se autentická federace, jak už vyplývá i z nového názvu Česká a Slovenská federativní republika. Po dvaatřiceti letech komunistické nadvlády se nutně musí všechno měnit, protože komunisti po sobě nezůstávali ani jeden úsek, který by nepotřeboval změnu.

Dvě svrchované republiky s federální vládou uprostřed představují na pohled revoluční zásah u srovnání s minulostí, ale ve skutečnosti je to jen krok evoluční, v souladu s tendencemi, které táhnou Evropou, v níž v mnoha státech dochází k odklonu od jejich pragocentristu k vládě regionů.

Všechny proměny a přerody se uplatňují i v Československu. Je naší povinností, abychom o nich psali, nejdůležitější objektivně hodnotili a podnětně komentovali. Jenže to je úkol nad naše síly. Redakce, odchodem na odpočinek ochuzená o národohospodářské a politické spolupracovníky, nemůže stačit plnit svůj úkol, jak by měla a chtěla. Shledáváme, že za nové situace, která po 17. listopadu 1989 nastala, noviny o domovu se už z ciziny dělat nedají, byť to byla blízká cizina. Snad by teoreticky bylo možné vytvořit v Československu síť spolupracovníků-odborníků, aby pro České slovo články psali. Za jejich práci bychom je ovšem museli platit — a na to nemáme. Vždyť nemáme ani na nový sázecí computer, jímž bychom nahradili ten, který nám po deset let sloužil, ale už se tak opotřeboval, že opravy nepomohou.

A tak, ač tuze neradi, se loučíme. Tímto číslem, které máte v ruce, zakončuje exilové České slovo svou existenci. Děkujeme vám všem za důvěru, kterou jste nám projevovali, za podporu, která nám umožnila noviny vydávat a udržet. Zatímco do budoucna naše úkoly vzrůstaly, počet našich spolupracovníků se zmenšoval. Odcházíme s pocitem dobře vykonané práce, s vědomím, že jsme dodrželi, co jsme slíbili.

Vydavatelstvo a redakce

Skupina pracovníků kolem Českého slova: v řadě sedících od leva do prava dr. Alena Benešová, odpovědná redaktorka a administrátorka Českého slova, uprostřed Jožka Pejskar, který to všechno před mnoha lety spískal a přes dvacet let táhl, po jeho boku manželka Anička, která se domnívala, když si Jožku brala, že se vdává za redaktora, ale brzy po sňatbě zjistila, že si vzala celé noviny. V řadě stojících Vláda Beneš, stará se o technické záležitosti, vedle něj redaktor František Meloun, na jehož hlavu padá odpovědnost za všechny chyby a omyly, potom je Lubomír

Kaválek, který do minulých čísel přispěl bezkými články, po jeho boku paní H. Stoličková, manželka dr. Lubomíra Stoličky, který je zakládajícím členem a členem vydavatelstva, na fotografii je od manželky oddělen Adou Kypěnou, zakládajícím členem. Na obrázku chybí Kamil Bena, zakládající člen a člen vydavatelstva a jak se stalo, že není na snímku, je opravdu záhada. Do Českého slova Kamil přispěl mnoha úvodníky a národohospodářskými články.

Foto: Ada Kypěna, 1977

Vánoční úvaha

OLGA VALESKA

Scházíme se letos u štědrovečerního stolu a u vánočního stromku o mnoho bohatší: máme za sebou první návštěvu domova po dvaceti či čtyřiceti letech, setkání s příbuznými a přáteli; postáli jsme u hrobu těch, kteří se nedožili svobody, navštívili jsme své rodné obce, prošli se po stezkách svého dětství a mládí. Byly to chvíle radosti, ale i smutku. Jsme bohatší o krásný zážitek, ale také o mnohou trpkou zkušenost. Jsme chudší o kus neznáma, ale i o mnohou iluzi. Obojí patří k životu, jako noc a den, jako slunce a mráz. Viděli jsme zářící oči dětí, které v době našeho odchodu nebyly ještě na světě, ale také nové vrásky na drahých tvářích. Viděli jsme renovovanou Cestu královskou v Praze, ale také zpustošené čtvrti a obce.

Vraceli jsem se z prvních cest zmámení těmito dojmy, které bylo nutné nejdříve roztrdit. Co je nevyhnutelný světa běh — hroby, vrásky, nemoci, vzájemné odcizení — a co je dílo zlovolného režimu, nenávislné ideologie třídního boje, bezohlednosti bývalých mocipánů: zpusťlá města, zničená příroda, zanedbaný průmysl a zemědělství, zaseté sémě apatie a sobectví.

Rozjímajíce nad našimi zážitky z uplynulého roku čerpáme sílu z každé vzpomínky na strom, který jako zázrakem zůstal ušetřen vichřicí i lidské ziskuchtivosti, na dům, který nebyl odcizen svému účelu, na pěšinu, která dál vede lukami a lesy. Na děti a vnuky našich přátel a příbuzných, s nimiž jsme, poznajíce stejné zájmy, okamžitě navázali vřelý a hluboký vztah vzájemného porozumění a výměny myšlenek.

Přistupujeme k vánočnímu stromku zmoudřelí o mnohou zkušenost a o mnohé poznání. Stejně jsou však na tom i naši doma. Pro ně je tím největším — a patrně nejtěžším — poznáním zjištění, že vydobyto svobodu je nutno chránit a upevňovat. Jako je třeba pilně ošetřovat strom, zasazený v nadšení, s velkými nadějemi ve štědrou úrodu jeho ovoce. Špatný by to byl zahradník, který by složil ruce v klín a očekával, že strom bude prospívat. Právě tak je to se stromem svobody, loni zasazeným. Má dobré podmínky: úrodnou půdu národního odhodlání zbavit se nesvobody, křivení páteře, strachu, prázdných hesel a neplodné práce. Příznivé podnebí svobody. Je však nutné je zalévat, podírat ve vichřici, chránit před mrazem a škůdci. Dá to práci a starosti, a stav stromu je jasnou ukázkou péče, která se mu věnuje.

My, kteří žijeme v zahraničí, v tom můžeme hodně pomoci. Mnozí z nás, ba většina, aspoň těch v produktivním věku, s dětmi v západních školách, se natrvalo vrátit nehodlá. Můžeme však působit ve prospěch své rodné země, jak ve staré vlasti, tak tam, kde jsme dnes doma. Radou i skutkem. Každý zná nejlépe své možnosti, v okruhu svých známých a příbuzných v Československu, na svém nynějším pracovišti.

Jednou sklizní práce nekončí, byť byla tato sklizeň sebebohatší. Je třeba starat se o budoucnost.

Středisko pro evropská studia

Na zámku Štíříně (25 km jihovýchodně od Prahy) otevřel v předvečer 26. listopadu prezident V. Havel inauguračním projevem Středisko pro evropská studia, které je odbočkou Institutu pro studia bezpečnosti Východ-Západ v New Yorku. Slavnostního zahájení se zúčastnila skupina Američanů, mezi nimi i senátor Claiborne Pell, předseda zahraničně-politického výboru Senátu (který po roce 1945 působil jako americký konzul v Bratislavě), zástupci pražského diplomatického sboru, zástupci sousedních zemí (např. státní tajemník v maďarském předsednictvu vlády), členové všech tří čs. vlád, představitelé čs. vědeckých a hospodářských institucí. Středisko pro evropská studia má za úkol být fórem pro intelektuální výměnu názorů mezi vědci a politiky z východu i ze západu s posláním poskytovat intelektuální i praktickou pomoc silám, jež usilují o nový evropský pořádek na zásadách právních. Finanční základ pro středisko poskytly soukromé americké nadace v čele s McArthurovou nadací. Výzkumný program slíbily financovat i různé evropské instituce. Prezident Havel v projevu řekl, že otevření Střediska v Československu pokládá za vyznamenání pro svou zem, ve Středisku vidí zájem Spojených států o dění v Evropě a zájem západoevropských států pokládá za výraz jejich pocitu odpovědnosti za budoucnost tohoto regionu. Středisko — prohlásil prezident — bude dobrým pomocníkem při řešení velkých problémů, jež se nakupily v Sovětském svazu a v ostatních zemích bývalého komunistického bloku.

VÁNOCE V LÉTĚ

L. KAVÁLEK

Bylo to v Praze, v Karmelitské ulici, když jsem usedl do křesílka v krámku, v jehož výloze ujišťovali, že úžasně prospějete svým nohám, když jim dopřejete půlhodinku odpočinku v čarovné lázni, namíchané podle starého receptu z usušených rostlin, nasbíraných na úbočích našich hor. Osvěžení převeliké, nohy budou jako nové! Jak bych mohl po těch maratonech křížem krážem znovu objevenou Prahou odolat a tohle potěšení odepřít svým uondaným nohám s oděnými patami a s napučenými malíčky.

A jak tak sedím, nohy v kádince s tou záračnou lázní, upoutal mou pozornost plakátek na zdi nade mnou s dvojbarevně ozdobným písmem vyvedenou výzvou

"PAMATUJTE NA VÁNOCE!"

Budou tu dříve, než se nadějete. Jsou to svátky klidu a pokoje a my vám je chceme zpříjemnit. Zastavte se proto už dnes v naší prodejně uměleckých předmětů a vyberte si dárek z naší bohaté kolekce. Bez příplatku vám jej vkusně zabalíme. O vánocích na nás budete vděčně vzpomínat!

To není špatný nápad, řekl jsem si a zatím, co jsem si oblékal ponožky na ty jako nové nohy, opakoval jsem si adresu prodejny. Neuškodí, zapdu-li se tam podívat.

Horko ulic, které ten den podpalovalo i jejich jindy chladné stíny, změnilo můj cíl. Stíraje si pot z čela, vzpomněl jsem si, jak se ráno po Vltavě honil lehký, osvěžující větřík. Když jsem se však doploul na Karlův most, zjistil jsem, že ten neposeda větřík už odtančil kamsi k barrandovským skalám a nechává mne na pospas nemilosrdné pálicimu slunci.

A v této chvíli mne napadlo, patrně ještě pod vlivem té vánoční reklamy, jak by to bylo nádherné, kdyby náhle nastala zima a Prahu pokryla nádechraná bílá peřina, jak jsem to vidával nesčíslněkrát na obrazech jejich milenců malířů. Sníh by mi tu vrzavě křupal pod nohama a přijímal namodralé, hluboké stopy, rackové by s chraptivým křikem přistávali na plouvících kráč pod mostem a svatí, most po léta hlídající, by si nasadili vysoké bílé čepice a zahalili by se do bílých plášťů. A já bych si ulomil průzračný, svítivý rampouch a schladil bych si jím tváře.

„Poslední pocta“ hledaná v Československu

Památník na zemřelé československé exulanty z let 1948-1989, kteří se nedožili návratu svobody a demokracie do Československa, třetí díl Pejskarovy POSLEDNÍ POCTY je v českých zemích i na Slovensku vyhledávaná a čtena nejen jednotlivci, ale i akademickými ústavy a osobnostmi. Kniha obsahuje nejen biografie zemřelých, ale také ukázky z jejich publicistické a literární činnosti, eseje historické, povídky a poezii. Kniha je velkého dvou-sloupcového formátu, vázaná, ilustrovaná Alžovými kresbami, v barevném, pozlaceném přebalu. Je to vskutku reprezentační dílo československého exilu. Napsali o něm:

Radomír Palouš, rektor Karlovy univerzity:

„Uvědomil jsem si nad stránkami Poslední pocty, jak hluboké ztráty pro náš vědecký a kulturní vývoj vznikly odchodem tolika významných osobností z naší vlasti - je to trvalé memento. Vykonal jste mimořádnou zásluhou práci.“

Československá akademie věd, ústav pro českou a světovou literaturu Praha:

„Známe předchozí dva svazky Pejskarovy Poslední pocty a víme, jak cenné údaje jsou v tomto monumentálním díle shromážděny. Kniha se stala neocenitelnou příručkou, kterou nezbytně potřebujeme pro leksikografickou práci našeho ústavu.“

Dr.Aleš Zach, knihovna.

Prof. PhDr. Milan Jelínek, rektor Masarykovy univerzity, Brno:

„Děkuji vám za zaslání třísvazkového díla Poslední pocta. Tuto důkladnou a informativně neobyčejně cennou práci znám, kdysi mi ji půjčil bývalý brněnský starosta Josef Podsedník, který strávil ve vězení 16 let.“

Prof. Dr. Josef Jařab, rektor Palackého univerzity, Olomouc:

„Stežď jsem si před rokem dovedl představit, že si budu jako rektor olomoucké univerzity dopisovat s důvěrně nám všem ze Svobodné Evropy známým Jožkou Perem. Do vašeho díla jsem se zatím měl možnost podívat jen letmo, a už z pouhého prolisování mě naplňuje úcta k vaší práci, k vaší obětavosti, erudici a akribii.“

Do těhle mých představ se odkudsi z druhé strany mostu počala poznenáhlu vlévat líbezná, podmanivá, mě neznámá melodie. Melodie tak něžná a sladká, že mne jen zlehka, jako po špičkách, probudila z mého snění, plného jiskřivých sněhových krystalků bílé Prahy a přivábila mne ke kamennému zábradlí, kde vyhublý muž s propadlými tvářemi, v jehož nepřítomných očích se zračilo ještě nezapomenutelné utrpení nedávných dnů, doprovázel na kytáře mladou houslistku, nevidané spanilého zjevu, nepřestávající za hry sledovat malinkého, boubelatého chlapečka s andělsky zlatými, kučeravými vlasy, dumajícího spokojeně, v proutěném kočárku, paleček své baculaté nožičky. Houslistka naposled lehounce, jako do ztracena, pohládila struny svého nástroje a odložila jej do kočárku, aby se krátce polaskala s tím malým, rozkošným stvořeníčkem. I smutný kytarista se nad ním sklonil, pošeptal mu cosi do ouška a děťátko se radostně rozesmálo. „Klouček jako Jezulátko,“ ozval se nadšený obdivuplný ženský hlas za mnou. „Kulisu betlémské stáje kolem nich postavit, měl bych v tom horku nejkrásnější vánoční motiv“, přitakal voustatý mladík, ověšený několika fotoaparáty a namířil čočku na rodinku. „Skutečně, jako svatá rodina“, dodal téměř šeptem starší, červenolící pán. A my ostatní, poutníci zblízka i zdaleka, jsme stáli mlčky v polokruhu kolem nich jako příkování, očarování scénou, která se před námi odehrávala. Oči kytaristy ztratily smutný, ztrnulý výraz. Zářilo z nich náhle nesmírné štěstí, o něž se musel okamžitě rozdělit. Přeladil kytaru a zazněla píseň tak krásná, tak čistá, jakoby stoupala z hluboké studánky živé vody, aby okoupala naše duše a srdce. „Lidičky, odežte od svých prahů záští, nenávisť a zlobu, přestaňte si závidět, vzájemně si pomáhajte a *mějte se rádi!*“, znělo její poselství.

Byl to sen? Byla to pohádka? Byla to skutečnost? I ve své směsi to byl hluboký zážitek. Tak hluboký, že znovu ožívá ve vzpomínce právě v těchto dnech, kdy si připomínáme radostnou událost v betlémském chlévě. V souzvuku s ní a s hlaholem zvonů, které ji oslavují, nese se ke mne ozvěnou píseň z Karlova mostu: *Lidičky, mějte se rádi!*

Dr.Jan Sedláček, čestný člen ústavu zahraničního, Praha:

„Děkuji za Poslední poctu, kterou jste mně poslal zřejmě na výzvu Čs. ústavu zahraničního, jež jsem žádal o sdělení jmen význačných krajanů z poslední doby, což potřebuji pro příslušné heslo v mé připravované básnické sbírce „Česká epopie“. Vaše kniha této mé žádosti v bohaté míře vyhovuje.. Je to obdivuhodné dílo. V té mé básnické sbírce na tuto Vaši knihu i na to, že jsem z ní čerpal, upozorním.“

Jan Maroš, bývalý ředitel nakladatelství „Růže“, České Budějovice:.

„Zdejší nakladatelství „Růže“, s nímž spolupracuji, projevila vážný zájem o vydání dosud vyšlých svazků Poslední pocty... Kolegové vás ovšem také léta znají z etéru, ale hlavně nová generace potřebuje znát všechna ta zapomenutá jména, u vás navěky zachycená, jako v té nejkrásnější české čítance.“

Jiří Gruntorád, knihovnik, Praha:

„V Orbisu jsem se dozvěděl, že tam měli jen několik 1. a 2. dílů Poslední pocty. Vyprodali je brzo. Mohu vás potěšit jen tím, že oba díly jsem nedávno viděl v knihovně prezidentské kanceláře na Hradě“.

Jaroslav Stára, „politický vězeň“, Praha:

Žel nepoznal jsem vás osobně, ale dobře jsem znal vaše jméno ze Svobodné Evropy a i z exilového Českého slova, které se za tu dlouhou dobu ruské okupace dostalo u nás do rukou potajnu. Vykonal jste pro znovu nabytou svobodu našeho státu nemalý podíl na jeho obrození. Přijměte ode mne i všech nás mukul, kteří jsme prošli několikaletými bolševickými koncentráky na jáchymovských táborech či kdekoli jinde, alespoň prostý a tím upřímnější dik... Ve vaší Poslední poctě je skryto jistě mnoho sebeobětování. Za její vydání by vám jistě rádi poděkovali všichni ti, jejichž nekrology v knize uvádíte - přijměte tedy poděkování od těch, kdo díky Bohu přežili.“

Poslední pocta, třetí svazek, bude vhodným dárkem k vánocům pod stromeček našim přátelům a známým v Československu. Cena knihy 38 US dolarů, s poštovním v USA 40 dolarů, mimo USA celkem 42,50 US dolarů. Objednávky posílejte na adresu:

Jožka Pejskar, 330 N.Stage Coach Lane, Fallbrook, Ca 92028, USA.

Obecní volby

Obecní volby v Československu překvapily především tím, že byla vyšší účast voličů, než se očekávalo a než dával tušit první den voleb. V Čechách, na Moravě a ve Slezsku dosáhla 73,55 procent, na Slovensku 64 procent. Obecně se dá říci, že ve větším počtu šli k urnám voliči na venkově a malých městech, než ve velkoměstech a na sídlištích. Generačně třeba konstatovat, že mládež šla k urnám v meším počtu, než měla. Vyjádřila tak zklamání nad vývojem po 17. listopadu, v němž její zásluhy a potřeby nejsou dostatečně brány v úvahu.

V českých zemích se konaly volby v 5890 obcích. V 59 obcích a v Havířově se tentokrát volby z formálních důvodů nekonaly a budou uspořádány dodatečně, některé v prosinci, některé v lednu. Ze 7 468 000 oprávněných se k urnám dostavilo 5 493 000 voličů. O mandáty se ucházelo 51 stran, nezávislých hnutí, do voleb o 66 551 mandátů šlo 146 730 kandidátů. Osm stran nedostalo ani jeden mandát.

Vítězně vyšlo v českých zemích z voleb Občanské fórum, které získalo 36 procent hlasů a 31,7 proc. mandátů. Na druhém místě se uplatnil komunisté se 17,2 proc. a 14,4 proc mandátů. Čs. strana lidová byla třetí s 11,5 proc. hlasů a 12,1 proc mandátů. Nezávislí kandidáti, ať už samostatní nebo ve sdružení, dostali 10,6 proc. hlasů a 27,7 mandátů. (Jen pro úplnost dodáváme, že čs. strana socialistická dostala 1,6 proc. hlasů.) Zelení získali 3,3 proc. hlasů, Moravsko-slezské hnutí 4,2 proc.

Zdá se, že mezi hlasy a přidělenými mandáty je nepoměr, což je způsobeno tím, že v malých obcích postačí k získání mandátu jen několik set hlasů, kdežto ve velkoměstech — například v Praze — několik set tisíc hlasů.

Volby na Slovensku se konaly podle jiného zákona než v českých zemích. Nějvýraznější rozdíl byl v tom, že na Slovensku se volili starostové obcí přímo, poslanci do obecních zastupitelstev mají o tuhle práci na Slovensku míň. Sedesátitýřprocentní účast ovšem je smutný zjev, znamená, že přes třetinu oprávněných voličů se dobrovolně zřeklo práva volit. Ve starostenských volbách zvítězili komunisté: v 600 obcích byli zvoleni starosty komunističtí kandidáti, kteří pokud šlo o poslanecká křesla do obecních zastupitelstev, se umístili až jako třetí s 13,6 procent z odevzdaných hlasů. Nejvíce mandátů získalo Křesťansko-demokratické hnutí, totiž 27,4 proc. (v červnových volbách bylo druhé). Veřejnost proti násilí, která byla v parlamentních volbách v červnu vítězem, tentokrát zaujala druhé místo se ziskem 20,4 % Slovenská národní strana, která v posledním čase natopila tolik hluku, zejména v Bratislavě, má 1,6 % starostů a 3,2 % poslanců. Je to neúspěch, ale je to strana příliš rozkřičená, než aby o sobě nedala s ráumem brzy něco vědět. Dopadla velmi špatně právě v Bratislavě, což bylo zcela po zásluze, ale nijak není potěšitelné, že se v hlavním městě Slovenska dostavilo k urnám z celé republiky nejméně voličů, totiž jenom 44 procenta. Primátorem byl zvolen kandidát koalice Veřejnosti proti násilí, Křesťansko-demokratického hnutí a Demokratické strany Peter Kresánek. Významně zapůsobil — i na zahraniční pozorovatele — hladký a důstojný průběh voleb na jižním, národnostně smíšeném jižním Slovensku.

O nechutnou ostudu ve volbách se postarali komunisté ve Valšově, okres Bruntál. Vyslali do místní volební komise jako místopředsedu Ludvíka Zivčáka, agenta bývalé StB, smutně proslulého ze studentských demonstrací 17. listopadu, kde Zivčák sehrál úlohu mrtvého. Valšovští občané se proti Zivčákovu působení ve volební komisi v poslední chvíli vzepřeli a podali stížnost k okresní volební komisi, ale to už bylo na změnu pozdě a Zivčák setrval ve funkci. Po volbách se dokonce pokusil vznést námitky proti jejich průběhu, ale předseda komise ho rázně okřikl. Ani Rudému právu se Zivčákovu vystoupení nelíbilo. Dne 27. listopadu napsalo: „*Jmenovat členem volební komise člověka, o němž je valná část veřejnosti důvodně přesvědčena, že právě on vedl loni 17. listopadu studenty v roli agenta StB vstříc masakru na pražskou Národní třídu, to chce opravdu notnou dávku politické zpodíllosti a hlavně lidské neomalenosti. Je málo platné, že mluvčí KSČM označil jmenování Ludvíka Zivčáka do volební komise za nehoráznost a snažil se vysvětlit, že jde jen a jen o rozhodnutí místní organizace KSČM ve Valšově. Z ostudy kabát má teď celá komunistická strana.*“

Ale hanebným případem Zivčáka alias Růžičky se nedejme odvést od toho nehlavnějšího, co volby znamenaly. Přinesly konec činnosti vesměs neblaze proslulých národních výborů všech stupňů, od místních až po krajské. Na jejich místo přicházejí obecní a městská zastupitelstva a starostové.

SPISOVATEL J. JEDLIČKA MRTEV

V Augsburgu, kde v poslední době žil, 6. prosince ve věku 63 let zemřel spisovatel Josef Jedlička. Do literatury vstoupil v šedesátých letech novelkou *Kde život náš je v půli se svou poutí*, která překvapila svou dokonalostí. Jedlička od roku 1969 působil ve Svobodné Evropě, kde do svých esejí mimořádných kvalit ukládal své rozsáhlé znalosti literární, filosofické i etnografické. Miloval výtvarné umění a sám měl neobyčejně vytříbený umělecký vkus. Byl pohřben v Augsburgu za početné účasti kolegů a přátel.

Havlův listopad

Václav Havel je po právu odměňován pocety a cenami, ale nikdy jich nedostal v jednom měsíci tolik, jako v minulém listopadu. Na Pražském hradě přijal 26. listopadu předsedu francouzské Nadace Luisy Weissové a z jeho rukou přijal cenu, která nese jméno této francouzské novinářky, jež měla k Československu přátelské vztahy. K její počtě se cena uděluje každý rok tomu, kdo se zasloužil o mír a o zlepšení mezilidských vztahů. Další cena, nazvaná Muž míru, byla V. Havlovi udělena mezinárodní nadací Společnosti pro mír. Za prezidenta ji 21. listopadu převzala v Římě na Kapitolu prezidentova choť, paní Olga. Václav Havel dostal poctu za to, že odvážně bránil lidská práva i za cenu osobní svobody, čímž se stal příkladem člověka, který se dobrovolně obětoval za ideály solidarity a bratrství. V římském Teatro Argentina uspořádali představení, nazvané Listy Olze. Byl též promítnut film o listopadové revoluci a ukázky některých Havlových her. Paní Olga v projevu uvedla, že listy nebyly psány jen pro ni, ale pro všechny, kteří bojovali za vítězství spravedlivé věci. Prezident Havel za pobytu v Paříži, kde se účastnil mezinárodního summitu, převzal v sídle UNESCO mezinárodní cenu Simona Bolivara. Cena, dotovaná částkou 25 000 dolarů, se uděluje za činnost, přispívající ke svobodě, nezávislosti a důstojnosti lidí. Významnou poctu odevzdal prezidentu Havlovi generální ředitel UNESCO Frederico Major.

„Libri Prohibiti“ v Praze

V Praze 2 (Podskalská 19) byla v druhé polovině měsíce října otevřena nová nezávislá veřejná knihovna a čítárna „Libri Prohibiti“. Slavnostního otevření se zúčastnili prezident Havel, kancléř Schwarzenberk, primátor Kořán, prof. Skilling z Kanady a řada dalších publicistů a spisovatelů. Knihovnu založil a organizuje s finanční pomocí Nadace Charty 77 a dobrovolníků z ČSFR i v zahraničí někdejší disident Jiří Gruntorád (Oldřichova ulice 23, 128 00 Praha 2). Knihovna „Libri Prohibiti“ se soustřeďuje na samizdatovou a exilovou (i současnou zahraniční) českou a slovenskou literaturu včetně časopisů. Zasluhou Gruntorádových spolupracovníků ve Washingtonu jsou už v knihovně např. všechny ročníky časopisu SVU „Proměny“ a nyní do ní docházejí nová čísla našich zahraničních časopisů, které stále vycházejí v USA, Kanadě a v Evropě.

Knihy a časopisy v knihovně „Libri Prohibiti“ budou k dispozici veřejnosti, zejména odborníkům, přímo jen v místnostech. Pouze duplikáty bude možné si půjčit k vážnému studiu. V rozhovoru s pražskými listy Gruntorád uvedl, že knihovnu organizuje a řídí vedle svého vlastního zaměstnání v nedaleké kotelně: „Mám knihy rád,“ řekl, když mu reportér položil otázku, proč to dělá, když z toho nemůže očekávat zisk. Gruntorád dále uvedl, že má stále zájem o exilovou produkci, kterou nemá bohužel pokrytou, pokud vyšla před rokem 1970.

DOMA ZEMŘELI: Dr. Dezider Galský, předseda Rady židovských náboženských obcí v České republice, skonal v Praze při automobilové nehodě 24. listopadu ve věku 69 let. Byl mezinárodně nejznámějším reprezentantem židovských obcí v Československu. Narodil se v Michalovicích. Zúčastnil se Slovenského národního povstání, byl zajat a do konce války vězněn. Po válce krátce pracoval na ministerstvu zahraničních věcí v Praze, za slánské tyčiny byl vyhozen. Živil se jako dělník, později jako nakladatelský redaktor. V roce 1980 byl zvolen předsedou Rady židovských náboženských obcí, ale po pěti letech byl sesazen. Do funkce se mohl vrátit až loni po 17. listopadu. Dr. Galský byl velmi agilní pracovník, jehož nenadálý odchod znamená i pro veřejný život citelnou ztrátu.

Evropský kulturní klub ustaven v Praze

V Evropě sice už neexistuje železná opona, násilně oddělující dvě její poloviny, tedy západní a východní, ale následky tohoto drastického zásahu do evropského kontinentu budeme pociťovat ještě mnoho let. A to nejen politicky a hospodářsky, ale i kulturně.

Toho jsou si vědomi i umělci, kterých se ve dnech 2.-5. prosince sjelo do Prahy přes 200, na ustavující kongres Evropského kulturního klubu. U zrodu myšlenky založit takovou organizaci stála před více než rokem skupinka umělců v čele s tehdejším disidentem a nyníšším prezidentem Václavem Havlem. I když se od té doby zcela zásadně změnila politická mapa Evropy a totalitní komunistické režimy ve východní Evropě se rozpadly, ledač z dob rozdělení Evropy ještě přetrvává. Lidé toho o sobě vzájemně mnoho nevědí, potřebná oboplnná výměna informací a kulturních hodnot mezi státy západní a východní Evropy stále ještě naráží na mnohé překážky. Tři dny se v Praze v plenárních jednáních i v sekcích hovořilo o těchto otázkách, které našly své vyjádření v Deklaraci, kterou kongres přijal. Právě se v ní mimo jiné:

Ústav T. G. Masaryka bez místností a bez peněz

Rozhlasová stanice Svobodná Evropa přinesla ve vysílání 29. listopadu příspěvek, s nímž chceme seznámit i exilovou veřejnost. Týká se obnovy Ústavu T.G. Masaryka.

Mezi prvními činy našeho prezidenta Václava Havla po jeho zvolení Federálním shromážděním bylo rozhodnutí o obnově Ústavu T. G. Masaryka. Ústav byl původně založen T. G. Masarykem v roce 1932. Za druhé světové války byl okupanty rozbit a obnovil znovu činnost v roce 1946 s vydatnou pomocí prezidenta Beneše. Počátkem padesátých let byl však v rámci antimasarykovských kampaní na základě rozhodnutí vedení KSČ jako pracoviště likvidován. Knihovna, čítající přes 200 tisíc svazků, byla rozdělena do tří částí, a ty umístěny větším dílem mimo Prahu. Velmi cenný archiv převzal Ústav dějin KSČ. Celá tato svou povahou barbarská akce byla promyšleným úderem jejich strůjců proti demokratickému humanitnímu duchu a paměti národa. Ty měly být ubity, umrtveny.

Myšlenka činnost Ústavu obnovit vyvstala již v roce 1968. Další novou základnu našla na půdě Společnosti T. G. Masaryka, obnovené na jaře 1988 navzdory předlistopadové totalitní moci. Veřejně ji pak vyhlásil předseda výboru Společnosti, historik dr. Karel Kučera v prosinci 1989 na členské schůzi Společnosti v budově Melantrichu. Dr. Kučera byl také prezidentem Havlem povolán, aby se jako ředitel obnovy Ústavu ujal. Žel, krátce na to zlá nemoc a 5. února smrt mu překazily plnění úkolu, k němuž byl nad jiné povolán.

Na návrh iniciativní skupiny členů Společnosti T. G. Masaryka pověřil poté prezident Havel 9. března úkolem starat se o obnovu Ústavu mne. Všem zúčastněným bylo při mém jmenování jasné, že Ústav, aby mohl obnovit

„Po zkušenostech evropské kultury s totalitismy v Evropě 20. století si uvědomujeme potřebu identifikovat kořeny agrese, aby kultura mohla pomoci zamezit opakování podmínek vedoucích ke katastrofám, jakými byly obě světové války a totalitní systémy samy....“

Integrace je možná i při zachování charakteristických odlišností jednotlivých kultur. Sjednocující myšlenkou je evropská humanistická tradice a úloha umění v dějinách evropské společnosti....“

Účastníci kongresu hovořili i o řadě zcela konkrétních projektů, jak napomoci kulturnímu sjednocení Evropy, aniž by byla potlačena jedinečnost jednotlivých kultur. Je to například návrh vytvoření celoevropské nadnárodní, alternativní sítě uměleckého filmu pro náročného diváka a vytvoření celoevropské nadnárodní produkční společnosti, která by byla schopna svou tvorbou konkurovat v celoevropském hledišti dílům americké kinematografie.

O potřebě ochrany před angloamerickou produkcí se hovořilo i v hudební sekci a jeden

činnost, musí získat nejdříve pracovní prostory a nezbytné finanční prostředky. Dnes, bezmála rok po původním rozhodnutí prezidenta republiky, však Ústav ani prostory, ani finanční prostředky nemá. Nemá tudíž ani žádného zaměstnance; nejsem jím ani já. Všechno úsilí o pracovní prostory a finanční prostředky, které Ústav, než byl totalitní mocí zlikvidován, měl, bylo zatím, podtrhuji zatím, bezvýsledné.

Důležitým krokem k reálné existenci Ústavu bylo obnovení jeho pětičlenného kuratoria jako právního a řídicího orgánu Ústavu. Podle litery i ducha zakládací listiny tak učinila již v březnu paní dr. Anna Masaryková, vnučka zakladatele. Ustavené kuratorium také potvrdilo mé jmenování ředitelem.

Četné, leč marné snahy kuratoria i mé osobní o získání nezbytných prostorů a finančních prostředků pro zahájení činnosti Ústavu zde pomíjím. Referoval jsem o nich na valné hromadě Společnosti T. G. Masaryka v září t.r. Uvedu jen, že když jsme zjistili, že je není s to zařídit Kancelář prezidenta republiky, odkud jsme je zpočátku čekali, obrátili jsme se v červenci na federální vládu dopisem premiéru Marianu Čalfovi. V aparátu předsednictva vlády je nyní na základě našeho podnětu celá záležitost otevřena. Ve spolupráci s kuratoriem jsou již připraveny písemné podklady pro jednání vlády o celé věci, včetně návrhu na usnesení. Kuratorium nyní čeká, se střízlivou nadějí, že vláda celou tuto nemálo důležitou otázku brzy projedná a rozhodne tak, aby alespoň zahájení činnosti Ústavu neprodleně umožnila. Všechny důvody pro takové rozhodnutí, vnitřní i mezinárodní, právněpolitické i mravní, jsou myslím nasnadě.

DR. JAROSLAV OPAT

Kulturní zprávy z domova a ciziny

cii. ● Prezident republiky Václav Havel přijal předsednictví odborné poroty, která vybere nejlepší grafický návrh na emblém pro Evropskou banku pro obnovu a rozvoj, jež má sídlo v Londýně. Členem je i Československo. ● Při setkání delegace českých nakladatelů a spisovatelů v čele s českým ministrem kultury M. Urdem a s delegátem federálního ministerstva financí ing. Klakem se projednával problém knižní produkce, ohrožované nastávajícími ekonomickými opatřeními, především 22 procentní daní z obrátu. Ministerstvo není proti úlevám pro kvalitní literaturu, ale nebude dále zvyšovat komerční a pornografickou literaturu. Byla pověřena skupina expertů, aby rychle našla zásady pro zvažování knižní a časopisecké produkce. ● Po dvaceti letech pořádá nyní v Praze Sdružení českých umělců grafiků Hollar výstavu svých šedesáti pěti členů ve Špalovské galerii. Výstava má vysokou výtvarnou úroveň. Výstavní síň Hollara na Smetanově nábřeží byla Sdružení odňata, ale v lednu vrácena a příští výstava se už nepochybně bude konat tam. ● České umění: Smetova revoluce je název výstavy v muzeu umění okresu Nassau v městě Roslynu ve státě New York. Od 15. prosince si návštěvníci prohlíží na sto českých kubistických a modernistických děl Emila Filly, Prantíška Kupky, sochaře Otty Gutíreunda. Výstavu doplňují ukázky umění 80tých let. Exponáty propůjčila Praha,

ze způsobů obrany je prezentace vlastní specifiky. S velkým zájmem se uvítal i návrh projektu AKORD, který přednesl Jan Šmolík, šéfredaktor časopisu Hudební rozhledy. Jde o mezinárodní spolupráci odborné hudební publicistiky a výměnu informací a článků mezi hudebními časopisy.

Daniel Gaemperle a Čeněk Pražák ze Švýcarska hovořili ve výtvarné sekci o nutnosti pořádání výměnných výstav a také Miroslava Háje z Itálie informovala o záměru připravit výstavu čs. umělců v Navaře.

V divadelní sekci se diskutovalo nejen o Kafkovi jako geniálním umělci, který předpověděl a umělecky charakterizoval totalitní systém, ale i o tom, že by se v září 1991 měl pod patronací Evropského kulturního klubu uskutečnit v Bochumi kavkovský festival.

Bouřlivá byla diskuse i v literární sekci a z několika zajímavých podnětů jmenujme iniciativu švédských a leningradských spisovatelů, kteří připravují společnou cestu lodí po Baltském moři se zastávkami v sovětských, pobaltských, švédských, dánských a jiných přístavech; chtějí přitom navázat spolupráci s nakladatelstvími v těchto zemích.

V sekci pro vědu a umění předsedající dr. Miroslav Holub ocenil otevřenost příspěvků ruských vědců, kteří bez přikras rozebírali postavení vědy v SSSR na rozdíl od minulosti, kdy hovořili shodně s požadavky moci. Po likvidaci jednotlivých vědních oborů v SSSR po r. 1947 byl preferován kosmický výzkum a vojenská technika, ale ani za Gorbačovovy éry se věda dosud nevymanila z totalitních praktik vzhledem k přezívacím stalinickým strukturám v Akademii věd.

Kongres podá svou Deklaraci radě Evropy v lednu 1991, aby se projednala v Evropském parlamentu a dala podnět k Chartě evropské kultury. Prezidentem Evropského kulturního klubu byl zvolen pražský výtvarník Josef Čiřářský, který dvacet let v Československu nesměl vystavovat. Sídlo EKK bude Praha a mezi hlavními úkoly nejbližšího období patří rozvinout činnost nakladatelství EKK a připravit založení umělecké informační databanky.

Kongres EKK byl podnětnou příležitostí k osobnímu setkání umělců různých zaměření ze západní a východní Evropy, ale i části čs. exilu. Do Prahy přijeli Jaroslava Tvrzníková a Martin Štěpánek, Pavel Kohout, Libuše Moníková, Ladislav Dydek a další. EKK má smělé plány a na dalším kongresu za dva roky bude zajímavé posoudit, co se z nich podaří uskutečnit.

KAREL SEDLÁČEK

doplněny byly ze soukromých sbírek. Výstava tohoto druhu je ve Spojených státech pořádána poprvé a do muzea v Nassau se dostala díky poměři, který má předseda správy muzea, bývalý velvyslanec Arnold A. Saltzman k Československu. ● Collegium Carolinum, mnichovská vědecká instituce Němců pocházejících z Československa, uspořádala v Bad Wiessee od 29. listopadu do 2. prosince 25. výroční konferenci na téma rok 1848. Z Prahy přijeli historik dr. Bohumil Černý, z Ústavu pro etnografii Miriam Moravcová, dr. Jiří Kořálka, z Historického ústavu Jan Novotný a Jiří Štajfl, z Karlovy univerzity docent Josef Kolika. Další zahraniční účastníci byli z Rakouska, Polska, Maďarska, Jugoslávie a Spojených států. Collegium Carolinum vydá všechny referáty tiskem. ● Koncem listopadu se v Praze po 37 letech konala dražba knih. S různým úspěchem se prodávaly encyklopedie a slovníky, rukopisné modlitební knihy, obrozenecká literatura, knihy pro mládež, bibliofilie, rukopisy, fotografie, kresby a grafika. Jedna německá kniha o důlních zařízeních z roku 1721, nabídnutá za 14 000 korun, se prodala za 76 000 korun. ● Vrcholné mezinárodní helinské konference v Paříži využilo nakladatelství L'Édition de l'Homme k vyhlášení měsíce české knihy, v jehož rámci předložilo 19. listopadu veřejnosti politickou studii diplomata Iva Barelyho La Revolution de Velours. Barely působí v Praze. V útlé knižce seznamuje belgická Češka Petra Jarošová francouzské čtenáře ve francouzském překladu s 52 českými recepty od knedlíků až po buchty. Dalším překladem byly Havlovy Listy Olze. Jako čtvrté překvapení připravilo nakladatelství verše Tristana Kabrala Pražský quatrain. ● Karel Kryl dostal 6. prosince v bránicím divadle zlatou desku za prodej 250 000. el-píčka Rakovina. U firmy Bonton vyšla jeho nová deska Tekuté pisky. ● British Library v Londýně, oddělení slovanských a východoevropských kolekcí, vydalo pod názvem Czechoslovak samizdat anglický katalog samizdatů, které má v držení. Katalog má 23 strany. ●

Nová aféra v Ministerstvu vnitra

Federální ministr vnitra Langoš uspořádal v Praze 27. listopadu tiskovou konferenci, svou první, která shodou okolností připadla na stopadesátý den jeho nástupu do funkce. Zájem novinářů se hlavně soustředil na Úřad pro ochranu ústavy a demokracie, jehož ředitele Jiřího Müllera ministr Langoš odvolal z funkce. Za bezprostřední příčinu odvolání uvedl, že ředitel Müller způsobil zmatek, když některým poslancům Federálního shromáždění nesprávně interpretoval průběh porady ministra s jeho náměstky. Krom toho ministr Langoš naznačil, že jsou rozporné názory mezi ním a Müllerem pokud jde o koncepci Úřadu pro ochranu ústavy. Řekl též, že se Úřad v druhé polovině listopadu začal rozpadat a že tudíž musel Müllera odvolat, aby zabránil dezintegraci instituce. V čem spočíval spor mezi ministrem a jeho náměstky a Jiřím Müllerem a jeho přívrženci, zůstalo nevyjasněno; ostatně to nebyla jediná nevyjasněná záležitost. Mnoho otázek novinářů padlo pod stůl, částečně i proto, že se ministry odpovědi musily překládat do angličtiny.

O den později poskytl novinářům informace o svém stanovisku propuštěný ředitel Úřadu pro ochranu ústavy a demokracie Jiří Müller. Na výtku, která padla a týkala se toho, že Müller zanechal úřad v chaotickém stavu, odpověděl záporně. Úřad zanechal v pořádku organizačně i personálně, plní svou funkci dodávat informace příslušným orgánům a ústavním činitelům. Připravil návrh zákona, kterým se bude parlament zabývat. Zřídil sekretariát republikových informací a začal v září spolupracovat s vládami republik. Uvnitř federálního ministerstva vnitra byl jediným úřadem, jenž se mohl postupně obsazovat signatáři Charty 77, politickými vězni z 50. a 70. let a časem i lidmi z politických stran. Úřad je zkonsoolidován, ale nezůstane tak, jestliže se prosadí návrhy ministerstva vnitra z poloviny listopadu. Podle těch se mají zrušit krajské úřadovny a počet zaměstnanců snížit na pětinu. Mezi těmi, kteří mají být propuštěni, jsou právě signatáři Charty a političtí vězni.

O vlastních příčinách svého propuštění Jiří Müller nemá jasnou představu. Stalo se, že byl pozván k poradě s ministrem Langošem a jeho náměstky Runlem, paní Šusterovou a Kohoutem. Byla mu předložena nová koncepce úřadu, s níž Müller nesouhlasil, protože jak to on viděl — úřad měl zůstat bezzubý. Navrhované organizační, personální a materiální přesuny by byly znamenaly posílení moci federálního ministerstva vnitra na účet Úřadu pro ochranu ústavy. Ředitel Müller se měl do 24 hodin vyjádřit, zda s novou koncepcí souhlasí a zda je ochoten pozměněný Úřad i nadále vést. Vzhledem k tomu, že soudil, že takové zásadní změny nejsou jen záležitostí ministerstva vnitra, ale i parlamentu, začal do Federálního shromáždění, aby tam informoval některé poslance. Tento postup nejvíce způsobil rozladění ministra Langoše a jeho náměstků. Byl obviněn, že si dělá v parlamentu loby, že jedná na vlastní pěst a nedůvěřuje ministerstvu vnitra. K tomu Jiří Müller řekl, že mu vskutku nedůvěřuje, protože ve federálním ministerstvu vnitra jsou pořád koncepcní útvary, kde ještě nezačaly prověrky.

Nejhlubší problém vidí Jiří Müller v tom, že zatímco Úřad pro ochranu ústavy a demokracie koncipoval návrh zákona s cílem, aby novou zpravodajskou službu kontroloval parlament, jak to nastínil v červencovém projevu Václav Havel, ministr Langoš zastává názor, že Úřad má kontrolovat vláda. Podle názoru Jiřího Müllera se záležitosti, které se dotýkají bezpečnosti země a též parlamentu, se nemají řešit mezi čtyřmi lidmi v ministerstvu vnitra, ale že to je záležitost především parlamentu.

Vysvětlení, které k Müllerovu propuštění podal ministr Ján Langoš některé činitele neuspokojilo. Skupina 25 osob čs. veřejného a politického života vyjádřilo v otevřeném dopisu ministru Langošovi nesouhlas. Mezi signatáři dopisu jsou poslanci FS A. Blažek (OF), J. Kavan (OF), M. Tyl (DH), Petr Uhl (OF), J. Wagner (OF), člen předsednictva ČNR V. Laštůvka, dále rektor Masarykovy univerzity prof. M. Jelínek, někteří redaktoři Lidových novin a další, vyzdvihují morální čistotu Jiřího Müllera, upozorňují na léta, jež strávil ve vězení, i na to, že podepsal Chartu 77. Podepsání uvádějí, že ministr Langoš se při zdůvodňování odvolání nezmínil o podstatě sporu, kterou přednesl bývalý ředitel, tedy zda bude kontrolou Úřadu pověřeno federální shromáždění nebo federální vláda. Jsou přesvědčeni, že by tento úřad mělo řídit FS, tak, jak to navrhoval prezident ČSFR Václav Havel a jak to prosazoval i Jiří Müller.

PROSÍME O VYROVNÁNÍ PŘEDPLATNÉHO

Malý oznamovatel

Překlady z češtiny do němčiny a do angličtiny a z obou řečí do češtiny provádí a úředně ověřuje **přísežný, soudní překladatel**

LADISLAV SANTIAGO DE LA CRUZ
Guerickerstrasse 21, 8000 München 40
tel. 089/36 17 404 nebo 36 17 405

Zároveň pojištění (životní, úrazové), právní, povinné ručení, domácnosti atd. pro BAYERISCHE VERSICHERUNGSKAMMER

Úředně ověřuji překlady.

Poskytuji porady při žádostech o propuštění z čs. občanství, při žádostech o německé státní občanství, při zápočtu let do Rentenversicherung. Vysokoškolsky vzdělaná, přísežná soudní překladatelka

ELIAN S O T T

Musikantenweg 4, 6000 Frankfurt/Main 1
Tel.: 069/44 64 20
od 17-19 hod. mimo soboty a neděle
Prosím o písemné nebo telef. spojení.

PŘEKLADY * INFORMAČNÍ SLUŽBY

— Překlady pro žadatele o azyl — Úřední spisy — Tlumočení — Porady v životních otázkách
Překlady a tlumočení z češtiny do němčiny — ruštiny a naopak provádí a ověřuje veřejně ustanoveny a přísežny, pro soudní a úřední účely připuštěny překladatel a tlumočník s velkou praxí. Pomohu při kterémkoliv problému

Antonín Mareš
Schleisheimerstrasse 14
8000 München 2; tel: 089/523 46 69

Ubytování ve Vídni vám poskytne
MIROSLAV SEĎA

Wien 1070, Westbahnstr. 18
Tel.: (222) 93 88 112 nebo 64 57 415
Cena od 28,- DM za osobu

Zn.: „Snad to není špatný nápad...“ č. 1-XI-90 — Vysokoškolačka, 32/178, žijící na severu Evropy, je ochotná zaměnit svůj poustevnický život za partnera, který má šmrnc. Foto vitáno.

Zn.: „Ve dvou jde to lépe“ č. 4-XI-90 — Bývalý švýcarský podnikatel, osamělý, bez závazků, nyní v penzi, hledá osamělou, pohlednou přítelkyni, taktéž bez závazků, nekuřačku, bezdětnou, od 50 do 58 let. Ke společným výletům byl by dobrý řidičský průkaz. Foto čestně vrátím.

Zn.: „Český, svobodný lékař“ č. 5-XI-90 — s ním obc. (18 let v NSR), 192/48, hledá milou, bezdětnou krajanku z ČSFR, vyšší postavy se zájmem o cestování a kulturu, zvl. klasickou hudbu.

Zn.: „Z nedostatku příležitosti“ č. 6-XI-90 — Hledám pro svou vnučku, 23letou, vysokou, štíhlou, pohlednou, inteligentní nekuřačku, která nepije a má značný smysl pro rodinu — vhodného partnera pro život. USA, Oregon — není podmínkou.

Zn.: „Čecha pro Česku?“ č. 10-XI-90 — 31letá, 168 krátká, 53 kg těžká VŠ hledá upřímného, 28-35 let mladého, >180 dlouhého kamaráda z Oberbayern (VŠ, nekuřáka) do budoucího života. Jestli rád putuješ po horách, lyžuješ, cestuješ po světě (camping) a nevadí Ti, že jsem dosud vázána (ale svobodná), napiš. Prosím foto, výměním.

Zn.: „Šťastný Nový rok“ č. 14-XI-90 — 46/177, technika, mistr osvětlování, TV a film, ze Záp. Berlína, se rád seznámí s milou a upřímnou ženou. Mám 3 pokojový byt, dobré srdce a t.č. nedostatek jiné možnosti seznámení. Ozvi se brzy.

Zn.: „Začít znovu“ č. 15-XI-90 — Ozve se 45leté lékařce akademik, který očekává od života trochu víc než jen práci a má odvahu event. začít znovu. Jsem menší postavy, sportovně a kulturně orientovaná.

Zn.: „USA ahoj!“ č. 17-XI-90 — 39/170, svobodná, atraktivní, sportovního typu, žijící v NSR, se ráda seznámí s upřímným a charakterním mužem z USA. Prosím foto, výměním, event. vrátím.

Čtyř— až šestinásobné zvětšení kapitálu

Zamyslete podnikat? Chcete si za nízké úrokové sazby peníze půjčit a na vysoké je ukládat?

Švýcarské bankovníctví a pojišťovnictví skýtá nejvyšší možnou záruku solidnosti a bezpečí. Nejsme vázani žádnou společností, můžete se spojit s námi, že Vám objektivně poradíme spojení, které je pro Vás osobně nejvýhodnější.

Velice záleží na tom, do jakých rukou se dostanete, kam sahají možnosti příslušného pracovníka. Znáte desatero výhod POJIŠTĚNÍ VAŠEHO KAPITÁLOVÉHO SPOŘENÍ VE ŠVÝCARSKU? Víte jak splátky z ciziny do Švýcarska platit, jaká skladba pojistky je pro Vás osobně nejvýhodnější?

Rádi Vám vše vysvětlíme v naší mateřštině, rádi Vám neutrálně poradíme

Váš Hubert Peter Pazdera

Kreuzplatz 20, CH-8008 Zürich
Telefon: 932 32 22
Předvolby: ze Švýcarska: 01
ze Spolkové rep. Německo: 00411
ze Velké Británie: 010411

Telefax: 01 - 932 52 03

Poplatek do 30 slov 20 DM, za dvojí otištění 30 DM, pro zámoří US dol. 15, při dvojím otištění US dol.20. Poplatek zašlete zároveň s objednávkou. V odpovědích uvádějte na obálce zřetelně značku tučně vytištěnou s následujícím číslem. Jinak nemůžeme zaručit doručení. Uzávěrka 25. předcházejícího měsíce.

Zn.: „Žiji v Bavorsku“ č. 4-IX-90 — 48letá stře-doškolačka, děti již z domu, hledá partnera s humanitními zájmy.

Zn.: „Země nerozhoduje“ č. 18-XI-90 — Hledám přítelku nebo přítelkyni k dopisování, event. cestování, vyšší postavy do 62 let.

Zn.: „Rančer a továrník z Kalifornie“ č. 1-XII-90 — Čechoameričan, finančně zajištěný, dobře vypadající, 188 cm, 92 kg, 55. Hledám šikovnou ženu (dětí OK), kulturní, ale také sportovní. Jsem často v Praze. Napište s fotkou na: George, P.P.Box 4021, Santa Barbara, CA 93140, USA.

Zn.: „Foto čestně vrátím“ č. 2-XII-90 — Dcera, žijící v USA, hledá pre svou maminku-vdovu charakterného, intl. partnera v USA. Má 65 roků, žije na Slovensku, ráda by začala nový kludný život.

Zn.: „Věřím v náhodu“ č. 3-XII-90 — Pro nedostatek příležitosti hledám touto cestou partnerku pro rodinný život. 30/181, svobodný, bez závazků. Mluvim česky a německy. Stále jsem se učil, pracoval a nyní, když již vše mám, jsem sám.

Zn.: „Jen čestně a upřímně jednání“ č. 4-XII-90 — Najde 47letá Moravanka žijící v BRD čestného a upřímného přítele, který by byl také oporou? Mám všechno a přesto nemám nic. Prosím foto — výměním.

Zn.: „Hledám muže...“ č. 5-XII-90 — který něco zmůže! A v šedesátce ještě nezahodil hůl do žití! Jsem podnikavá vdova se smyslem pro humor, nezávislá a čekám na Tebe ve Švýcarsku. Necheš mi poslat fotku? Předem děkuji.

Zn.: „Vysokoškolačka“ č. 6-XII-90 — Pro svou neteř, štíhlou tmavovlásku, 41/174, citově založenou s všestrannými zájmy, žijící dosud v bezdětném, nezávislém nešťastném manželství v Záp. Berlíně, hledám seriózního partnera se západoevropským občanstvím. Dítě není závadou. Jen čestně.

Zn.: „Šňatek“ č. 7-XII-90 — 28letá, pohledná, atraktivní žena hledá pro svého devítiletého syna tátu a sobě sympatického partnera (dětí nevadí).

Zn.: „Čestný charakter“ č. 8-XII-90 — Čecho-Kanadanka, 165 cm, svobodná, černovlasá, plnoštíhlá, nekuřačka, abstinentka, self-employed. Pro nedostatek času hledám tímto přítele kolem 37 let k vážnému seznámení, s profesionálním povoláním, odkudkoliv, třeba z Čech. Prosím foto, výměním nebo vrátím.

Zn.: „Sám ve světě“ č. 9-XII-90 — Žiji tři roky v BRD, v Passau, mám azyl, jsem stavař, rozvedený, 34/183/80, tiché povahy, normálního vzhledu, se smyslem pro rodinný život a hledám k vážnému seznámení přítelkyni do 34/183/80.

Zn.: „Z daleké Oravy“ č. 10-XII-90 — Som vdova, 51ročná, 156cm, plnoštíhlé postavy, tmavovlasá. Chcem sa zoznámīt s pánom od 55 do 80 rokov.

Zn.: „Čech hledá krajanku“ č. 11-XII-90 — Bydlím v Baden Württembergu, 38, sportovec, nekuřák, milovník literatury, hudby, přírody, podnikatel, trochu romantik, údajně dobře vyhlízející. Prosím foto a těším se na shledání.

Zn.: „Nebát se začít znovu“ č. 12-XII-90 — Lékařka, 45/160/57, sportovního typu hledá inteligentního partnera.

Zn.: „Život je jen náhoda“ č. 13-XII-90 — Hnědovlasá, hnědooká, býv. jiho-Česka, žijící se svou 14letou dcerou v Linci, se ráda seznámí s rozumným a vyrovnaným mužem nad 45 let, vzdělání technické — dobrá kuchařka.

Zn.: „Nikdy není pozdě“ č. 14-XII-90 — Starší vdova hledá milého člověka, který ji vysvobodí ze samoty, ať pána či paní. Žiji ve Freiburgu in Br. a proto nejlépe jen v tomto městě či nejbližším okolí.

Zn.: „Rakousko, Bavorsko“ č. 15-XII-90 — Jestli se ráda touláš po horách, lyžuješ a cestuješ, napiš 41/170, dipl. ing.

Zn.: „Vousáč“ č. 28-XII-90 — Česka, žijící v Rakousku, rozved., 40 r., 175, VŠ, sport. typ. dvě děti — se ráda seznámí s krajanem na úrovni.

Zn.: „Jirko, ozvi se!“ č. 19-XII-90 — Hledáme pana Jiřího Srcha, který opustil ČSR v r. 1948 a odejel do Austrálie. Zprávu prosíme do adm. t.l. Hledají jej Vlasta a Mirek Veskoví.

KUS DOMOVA V ALPACH

ČESKÝ PENSION MILAN

Celoroční lyžování, koupání, tenis, plachtění, koně, houby, tanec
5700 Zell am See, Rakousko, Zellermoosstr. 75
Tel. 0043 6542 7113

Vylety Grossglockner, Kaprun, Salzburg,

Innsbruck, Krimml.

Tydenňi Wanderkarte pro všechny lanovky
v letě 280 Sch.
Česka kuchyně

Polopense od 30,- DM

zahajeni zimní sezóny od 2. XII.
Píše česky

REALKONSUL obstarává

— matriční, archivní a jiné úřední doklady včetně ověření,
— navrácení občanství a majetku emigrace, postižené po únoru 48
— prodej nemovitostí a správu majetku
REALKONSUL, Box 33, CS-118 00 Praha

Prostřednictvím advokátské kanceláře v Bratislavě zabezpečím sudnú rehabilitáciu a uplatnenie vlastnických práv resp. finálnych nárokov vo vzťahu k znarodnenému majetku v ČSFR. Poskytnem právnu pomoc aj v ostatných právnych záležitostiach.

JUDr. Miroslava Bertok, Trockenstüdelweg 10, 8000 München 81, tel.: (089) 952 872 — večer.

RESTITUCE

Vas spoji s domovem, když potíže překonáme za Vás!

Po obdržení Vámi zaslaných úvodních dokladů, či sdělení, Vám zpracujeme vstupní informace do restitučního řízení proti honoráři 200 DM a jsme připraveni Vas v řízení zastupovat.

Nabízené služby vylučují amaterství!
REELA, Ing. Chaloupka, 301 00 Pízeň, Havlíčkova 6, tel.: 22 79 79

Bankovní spojení — Komerční banka Praha 7, č. účtu 16445-071

HLEDÁM a KOUPÍM *Duchovní revoluce v srdci Evropy* od Přemysla Pittera v angl. překladu, který před několika lety pořídila anglická manželka čs. uprchlíka v Anglii. Frank Svoboda, 67 Suffolk Lane, East Islip, N.Y. 11730, USA.

Moderní ubytování v Praze

blízko centra, cena DM 15 za osobu
Frau Tabery, Praha, tcl. (00422) 855 42 90
nebo Frankfurt/M. 069/507 12 62

Zn.: „Krásný vztah“ č. 22-XII-90 — Vztah, založený na vzájemné úctě, důvěře a lásce hledá 37/175, plnoštíhlá, pracovitá, podnikavá, dobrá kuchařka se 14letou dcerou. Děti vítány, odepíši všem, prosím foto.

Zn.: „Česka“ č. 23-XII-90 — 49 r., rozvedená, žijící v NSR, hledá spolehlivého partnera, nekuřáka, čestně jednání, foto vitáno, dárek pod stromček.

Zn.: „Pinoštilhlá“ č. 24-XII-90 — 42 let, rozvedená, hledá společníka (prosím foto) se zájmem o kulturu a tanec, nekuřáka z okolí Erlangen-Furth nebo Norimberk

Zn.: „Richarda hledá atraktivní blondýna“ č. 21-XII-90 — Schůzka bohužel nebyla možná, protože Váš dopis přišel pozdě, kytičky růží zvadla. Napište, prosím, znovu a nezapomeňte uvést svou adresu, jako se to stalo u prvního dopisu.

Pečlivé ubytování u metra Flora

Jednolůžkový pokoj DM 20, dvou- DM 32, tří- DM 39. Tel.: 02-736837 mezi 21-22 hod..
Oldřicha Mlejnková, Vinohradská 138,
130 00 Praha — Vinohrady

Zn.: „Apartmá v Dejvicích“ č. OB-023-XI-90 — V Praze 6, apartm. 2 plus 1, I. kategorie, s dalk. vytápěním, koupelnou, WC, kuchyň, balkon ve dvoupatrovém domě. Menší pokoj má dvě lůžka, velký pokoj má rozkl. gauč, místo pro čtyři osoby. Samooobsluha, restaurace a parkování v blízkosti za osobu a den DM 25, třeba se ohlásit na tel.: Praha-311 0887.

Zn.: „Menší garsoniéra“ č. OB-024-XI-90 — v Praze-Dejvicích, vytápěná, s odd. příslušenstvím, koutem na vaření, pro 2-3 osoby. Cena DM 25 na osobu. Tel.: 311 0887 (Praha)

Zn.: „Prodám pomník“ č. OB-013-XI-90 — Prodám pomník z černého mramoru i s obložení a Schwabachu u Norimberka.

Zn.: „Beskydy“ č. OB-014-XI-90 — Pronajmu v horské oblasti Beskyd moderně vybavený srub. Vhodné pro turistiku, rodinnou rekreaci a nimrody. K dispozici sauna, sprcha, TV. Ubytování na osobu a den 15 DM. Ing. Sochr M., CS-Bystřička 33, okres Vsetín, tel. 65 15 45 46.

Zn.: „Velmi spěchá“ č. OB-011-XI-90 — Prodám rodinný domek v Brně-Bystřici, 10 min. od přehrady, 2 min. od hospody. Částečná oprava nutná. Cena za dolary nebo DM a dle dohody. Vhodné k soukromnímu, 3 plus 1,5.

Zn.: „Prosek“ č. 25-XII-90 — Pronajmu dlouhodobě byt v Praze na Proseku 3 plus 1 — nezařizený s telefonem, nájem 500 DM. Dohoda jistá.

Zn.: „Velmi levné“ č. 26-XII-90 — Prodám malou chatu v jižním Švýcarsku. V roce 1991 nutná přestavba.

Zn.: „Krátko i dlouhodobě“ č. 27-XII-90 — Ubytování v Praze, 3 pokoje, kuch., koup., WC, terasa ve vilce, 30 min. od středu tram. Tel.: (02) 52 60 14

**AGENTUR
PAZDERA**

Služba denně (i ve svátky) plných 24 hodin.